

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1928

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

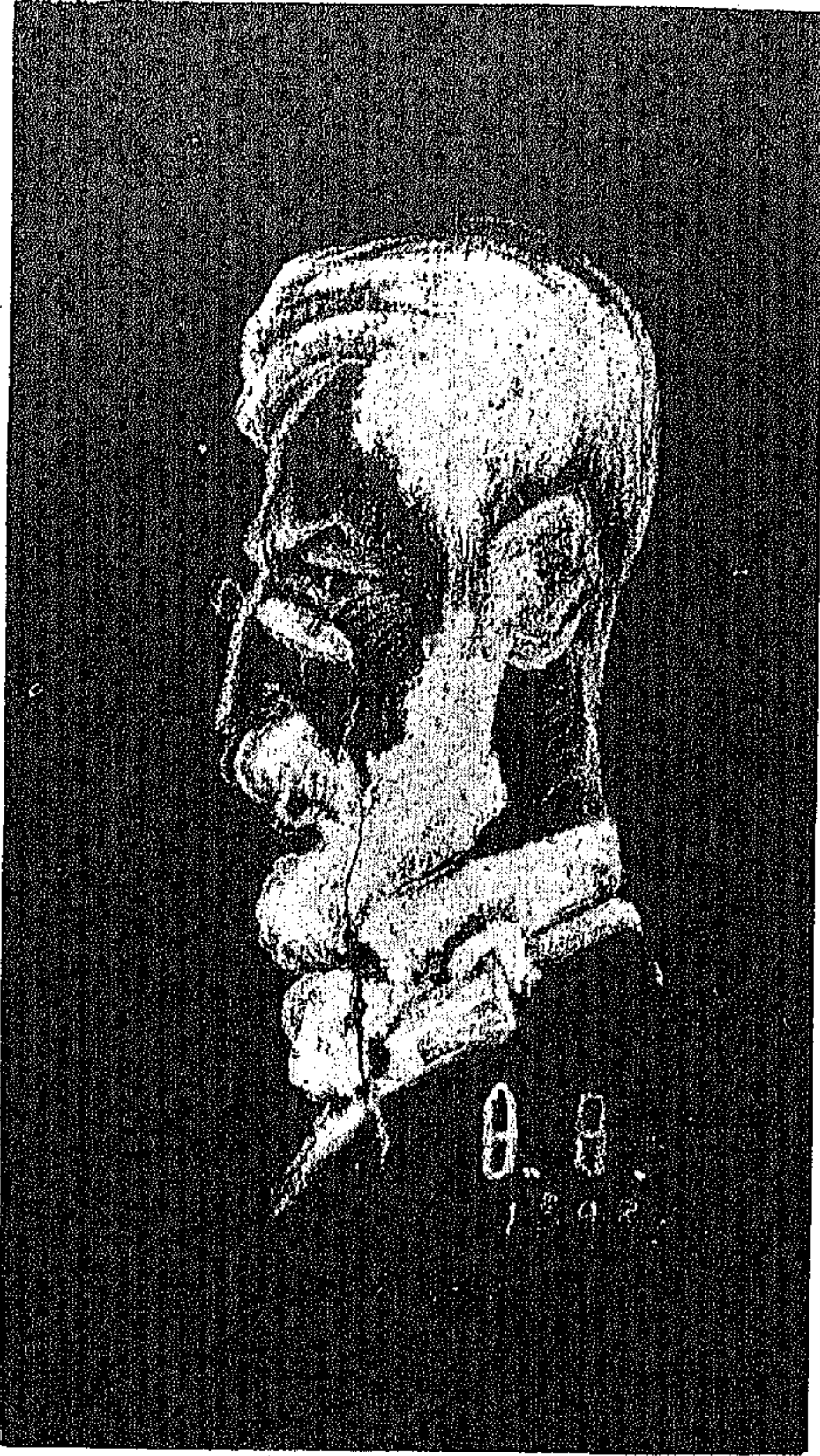
ΕΤΟΣ Β'—1928 ΛΑΘΝΑΙ, 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΤΕΥΧΟΣ 7—31

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΗ(*)

ΜΙΚΡΑΣΙΑ

Ὡ χώρα ἀνθοπερίχυτη, μυρόπνοη παραλία,
 ποῦδες μιὰ μέρα τῶν Περσῶν τᾶμέτρητα τὰ πλοῖα
 νὰ ξεκινοῦν περήφανα στοῦ Πόντου τὸν λιμένα
 καὶ νὰ γυρίζουν ὕστερα συντρίμια γτροπιασμένα.
 Ὡ χώρα τῆς Ἀνατολῆς καμάρι καὶ στολίδι,
 σὲ σένα ἡ ἥλιος ἔκανε τὸ πρῶτο του ταξίδι,
 ἔσένα ἐπρωτοφίλησε μὲ τὸ χρυσό του στόμα
 κ' ἐσκορπίσε τὰ χρώματα στᾶπάρθενό σου χῶμα.
 Ἄχνὸ τᾶγέρι τῆς Ἐδέμ τὰ δάση σου ἀναδεύει,
 τοὺς ποταμούς σου γαργαλᾷ καὶ τᾶνθη σου χαϊδεύει,
 γαλάζιο ἀφροστεφάνωτο τὸ Αἰγαῖο σὲ λούζει αἰώνια
 καὶ τραγουδοῦν τὰ κάλλη σου γλυκόλαλα τᾶηδόνια.
 Σὺ τὴν κλεμμένη ἐδέχτηκες κ' ἐρωτοχτυπημένη,
 τὴν ξακουστὴ πεντάμορφη τοῦ Μενελάου Ἑλένη
 σὲ σὲ τῆς Τροίας ἔπεσαν τᾶσάλευτα τὰ τείχη,
 σὲ σένα ἐπρωτακούσθησαν τοῦ Ὀμήρου οἱ θεῖοι στίχοι.

(*) Φίλος τῆς «Νέας Ἐστίας», τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμεν θερμῶς, ὁ καθηγητὴς καὶ δημοσιολόγος κ. Ἀρέθας Ἀργαῖος, μᾶς ἀνεκοίνωσε τὸ ποίημα τοῦτο. Ἀνεκρίστως — μᾶς γράφει — τὸ ἀνεῦρε μεταξύ τῶν ἐγγράφων του. Ὁ Πολέμης τὸ εἶχεν ἀπαγγεῖλει εἰς τὸν «Παρνασσόν» τὸ 1899, κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Μικρασιατικοῦ Συλλόγου Ἀνατολή. Ἄλλ' οὔτε εἰς περιοδικὸν τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐδημοσιεύθη, — ἴσως μόνον εἰς καμμίαν ἑφημερίδα, — οὔτε εἰς συλλογὴν τοῦ ποιητοῦ ὑπάρχει. Τὸ δημοσιεύομεν ὅθεν ὡς ἀνεκδοτόν, ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἄγνωστον. Δὲν εἶναι βέβαια ἀριστούργημα. Εἶναι ὅμως ἀπὸ τὰ καλὰ πατριωτικὰ ποιήματα τοῦ Πολέμη καὶ συγκινεῖ μὲ τὸ θέμα του, — ἴσσο, ἀλοῖμονον! πλέον ἐπίκαιρον σήμερα, — καὶ μὲ τὸν γλυκύν του στίχον. — Σ τ. Ν. Ε.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΥΖΗΣ

Σκίτσο τοῦ κ. ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Στῆς φαντασίας τὰ ὄνειρα θαρρῶ πὸς βλέπω ἀκόμα
 νὰ σέρνεται στὸ χῶμα σου τοῦ Ἑκτορος τὸ πτώμα,
 ἢ Ἀνδρομάχη ἀπὸ ψηλὰ μαλλοτραβιέται, χάμου
 ποδοπατοῦνται, θάβονται τὰ σκῆπτρα τοῦ Πριάμου.
 Ὡ χώρα τῆς Ἀνατολῆς, κοιτίδα τοῦ Μαιάνδρου,
 ἐσὺ πρωτονανούριες τῆ δόξα τοῦ Ἀλεξάνδρου
 καὶ στοὺς αἰῶνες ἔγινες ἢ γέφυρα ἢ πρώτη
 ὕπου τὰ φῶτα ἐπέρασαν κι' ἀπόδιωξαν τὰ σκότη.
 Ὡ χώρα ποὺ σοῦ σκόρπισεν ὁ χρόνος τὰ δεινά του,
 μὴ πὲ φοβίξῃ ὁ ἕπνος σου, δὲν εἶναι τοῦ θανάτου.
 Νὰ τὰ παιδιὰ σου ποῦρονται νὰ σὲ ξυπνήσουν πάλι,
 στὸν κόσμον νὰ ξαναφανῆς πανένδοξη, μεγάλη!

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ὁ κ. Ἐμμ. Λαμπαδάριος, εἰς μελέτην
 του δημοσιεύθησαν ἐσχάτως (*), ἀπαριθ-
 μεῖ ὄλους τοὺς κινδύνους ποὺ ἀπειλοῦν τὴν
 ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν ἐξά-
 πλωσιν τοῦ Κινηματογράφου. Ὁ μικρότερος
 ἴσως εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς πυρκαϊᾶς εἰς κλει-
 στὸν, κοσμοβριθῆ χῶρον, μὲ στενοὺς διαδρό-
 μους κ' ἐξόδους συνήθως ἀνεπαρεῖς. Κι' ὅμως
 πόσα θύματα δὲν εἶχεν ὡς τώρα, ἀκόμη καὶ
 ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου δὲν λειτουργοῦν
 βέβαια 600 κινηματοθέατρα ὅπως εἰς τὸ Βε-
 ρολίον, οὔτε καὶ 400 ὅπως εἰς τὸ Παρίσι...
 Ὁ δὲ μεγαλύτερος κίνδυνος; Θὰ ἦτο πολὺ
 δύσκολον νὰ τὸν διαλέξῃ κανεὶς μεταξὺ τῆς
 διανοητικῆς ὑπερκοπώσεως, τῆς βλάβης τῶν
 ματιῶν, τῆς ἐξάψεως τῆς φαντασίας, τῆς
 ἀμβλύνσεως τοῦ ἠθικοῦ αἰσθηματος καὶ τῆς
 μολύνσεως ἀπὸ τὰ μικρόβια τῆς σκοτεινῆς
 αἰθούσης. Ὅσοι ρέπουσιν εἰς τὸ ἔγκλημα, τὴν
 αὐτοκτονίαν τὴν φθίσιν καὶ τὴν παρα-
 φροσύνην, εὐρίσκουσιν εἰς τὸν Κινηματογρά-
 φον ὅτι τοὺς χρειάζεται διὰ νὰ φθάσουν
 μιά ὥρα ἀρχύτερα εἰς τὴν φυλακὴν, τὸ σα-
 νατόριον, τὸ φρενοκομεῖον ἢ τὸ νεκροταφεῖον.

Κινηματογράφος καὶ ἡ Παιδικὴ ἡλικία, —
 *Ἐρευνα», ἐκδότης Α. Κασσιγῆς, Ἀλεξάνδρεια.

Ὁ κ. Λαμπαδάριος τὰ ἐκθέτει ὅλ' αὐτὰ καὶ
 τὰ ἐξηγεῖ μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀκριβείαν
 Καὶ γενικῶς διαίρει εἰς δύο κατηγορίας τὰς
 βλάβας ποὺ ἐπιφέρει ἢ κατὰχρησις τοῦ Κινη-
 μοτογράφου: εἰς σωματικὰς καὶ εἰς ψυχικὰς.
 Ὁ κ. Λαμπαδάριος, βλέπετε, εἶναι γιατρός
 καὶ ὁμιλεῖ σὰ γιατρός. Ἄν ὠμιλοῦσε ὅμως
 καὶ σὰν καλαίσθητος ἄνθρωπος ποὺ εἶναι,
 δὲν θὰ παρέλειπε βέβαια νὰ αναφέρῃ, μεταξὺ
 τῶν ἄλλων καὶ τὴν βλάβην, τὴν καταστρο-
 φὴν τοῦ κοινοῦ γούστου.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Κι' ἂν ὑποτεθῇ
 ἀκόμη ὅτι ὁ Κινηματογράφος εἶναι μίαν Τέ-
 χνην, εἶναι ὅμως ἢ προστυχοτέρα καὶ ταπει-
 νοτέρα ἀπ' ὅλας. Ἀπόδειξις ὅτι περισσότερο
 παρὰ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ἀκμάζει εἰς τὴν
 Ἀμερικὴν, εἰς μίαν χῶραν δηλαδὴ ὅπου ἢ
 καλαίσθησις κ' ἢ πνευματικὴ ἀνάπτυξις χω-
 ροῦν κατ' ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν
 ἄλλην πρόοδον, τὴν ὕλικήν. Ἡ Ἀμερικὴ δὲν
 ἔχει σήμερον οὔτε ἓνα μέγαν, παγκόσμιον
 ποιητὴν, οὔτε ἓνα διηγηματογράφον, δρα-
 ματικὸν συγγραφέα, μουσικόν, γλύπτην ἢ
 ζωγράφον. Ἐχει ὅμως οὐροναξύστας, βασι-
 λεῖς ὄρυκτων καὶ μετάλλων, παλαιστάς καὶ
 ἀστέρους κινηματογράφου. Ἡ βιομηχανία τοῦ

φίλμ ἀκμάζει ὅσον πουθενά. Καὶ ἡ μικρο-
 τέρα συνοικία τῶν μεγαλοπόλεων ἔχει τὸ
 κινηματοθέατρόν της. Κι' ἐπειδὴ ὡς γνω-
 στὸν ἢ ζωὴ ἐκεῖ - πέρα δὲν διακόπτεται
 στιγμὴν, τὰ ἀπειράριθμα αὐτὰ κινηματοθέα-
 τρα λειτουργοῦν νυχθημερόν. Ὅσοι δὲν πη-
 γαίνουν τὴν νύκτα, πηγαίνουν τὴν ἡμέραν.
 Οὔτε ὑπάρχει Ἀμερικανὸς «σεβόμενος ἐαυ-
 τόν», μικρὸς ἢ μέγαν, ἄνδρας ἢ γυναῖ-
 κα, ἐπιστήμων ἢ ἐργάτης, λοῦστρος ἢ παι-
 δι αἰκογενείας, ποὺ νὰ μὴ βλέπει μίαν ται-
 νίαν τοῦλάχιστον τὸ ἡμερονύκτιον. Ἐ, λοι-
 πόν ἂν ἦτο τέχνη ἢ ἀνωτέρα τέχνη ὁ Κι-
 νηματογράφος, μόνον εἰς τὴν Ἀμερικὴν δὲν
 θὰ ἐγένετο ποτὲ τόσο κοσμαγάπητος καὶ
 δὲν θὰ εἶχε αὐτὴν τὴν τεραστίαν ἀνά-
 πτυξιν ποὺ ἀποτελεῖ «παγκόσμιον ρεκόρ».

Φυσικά, ὅταν ὁ κ. Λαμπαδάριος λέγῃ ὅτι
 τὸ εἶδος τῶν συνήθως προβαλλομένων ἐπὶ
 τῆς οἰκίας ἔργων βλάπτει ψυχικῶς, πλησι-
 ἀζει ἐκεῖνο ποὺ θέλομεν νὰ εἰπώμεν. Ἀλλὰ
 δὲν εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ. Παραλλήλως πρὸς
 τὴν βλάβην τοῦ ἠθικοῦ χωρεῖ καὶ ἡ βλά-
 βη τοῦ αἰσθητικοῦ. Κι' αὐτὴ δὲν προέρχε-
 ται μόνον ἀπὸ τὰ «ἀκατάλληλα» ποὺ βλέ-
 πει ὁ κόσμος εἰς τὸν Κινηματογράφον, τὰν ἠ-
 θικὰ, τὰ γυμνά, τὰ σκανδαλώδη, ἢ τὰ πα-
 ρουσιάζοντα «αὐτοκτονίας, φόνους, ἀπαγω-
 γὰς» καὶ τὰ τοιαῦτα. Κάθε κινηματογρα-
 φικὸν ἔργον, καὶ τὸ σεμνότερον, εἶναι «ἀκα-
 τήληλον» διὰ καλαίσθητον ἄνθρωπον ἢ
 διὰ νέον τοῦ ὁποῦ μορφώνεται ἢ καλαί-
 σθησις. Εἶναι τὸ «εἶδος» τῆς τέχνης αὐτῆς
 γενικὰ, καὶ ὅχι ἓνα «εἶδος» ταινιῶν, ποὺ τὸ
 κάτω-κάτω θὰ μπορούσε νὰ τὰς ἀπαγορεύσῃ
 ἢ λογοκρισία. Διότι ἡ τέχνη αὐτὴ, ἢ δῆθεν
 τέχνη, — καθὼς παρατηρεῖ ἓνας μέγαν αἰ-
 σθητικὸς, — δὲν ἔχει μέσα δικὰ της, ἀλλὰ δα-
 νείζεται ξένα. Εἶν' ἓνα Θεάτρον παραμορ-
 φωμένον, παραφορτωμένον, καταχρηστικὸν
 καὶ, τὸ χειρότερον, βουβόν. Δὲν ἔχει τὸν λό-
 γον, τὸ εὐγενέστερον, τὸ πνευματικώτερον
 μέσον τοῦ ἀληθινοῦ Θεάτρου. Καὶ προσπα-
 θεῖ νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ μὲ τὸ θέαμα. Ἐὰ
 μάτια κουράζονται ὅχι ἀπὸ τὸ «τρεμουλια-
 σμα» ποὺ προξενεῖ μίαν πλημμυρῆς προβολῆ
 τῶν εἰκόνων, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πλῆθος των καὶ
 τὴν ἀτελεύτητον ἐναλλαγὴν των. Δὲν βλέ-
 πει κανεὶς παρὰ μίαν πληθώραν, μίαν σπατά-
 λην «ὕλικου» καὶ, τεχνικῶς, μίαν ἀταξίαν.
 Τὸ κινηματοδράμα δὲν γνωρίζει φόρμον.

Ἀρχίζει ἀπ' ὅπου θέλει, τελειώνει ὅπου θέ-
 λει, παρεμβάλλει ὅ,τι θέλει. Ἡ ἐλευθερία
 του εἶναι ἢ καταστροφή του. Διαρκῶς φεύγει
 ἀπὸ τὴν γραμμὴν. Ἐξ ἄλλου, ἡ τέχνη τῆς
 ἠθοποιίας εἰς τὸν Κινηματοθέατρον εἶναι ἀ-
 στεία. Ἀρκεῖ μίαν νέα γυναῖκα νὰ εἶναι ὡ-
 ραία καὶ... φωτογενής, διὰ νὰ νάδειχθῇ, μὲ
 ὀλίγην μιμικήν, «ἀστὴρ πρώτου μεγέθους».
 Ἀπόδειξις ὅτι μέγαν πραγματικῶς καλλιτέ-
 χνιδες τοῦ ἀληθινοῦ Θεάτρου δὲν ἐπίασαν εἰς
 τὸν Κινηματογράφον χαρτωσιάν, ἐνῶ ἄλλοι,
 μετριώτατοι, ἐθριάμβευσαν. Ὅσον διὰ τοὺς
 ξένους-πρεμιέ τῆς οἰκίας, ἀφήστε τους! Θυ-
 μίζουσιν ὅλοι τοὺς «ὠραίους» ποὺ ἐπέβαλ-
 λαν εἰς τὸ θέατρον κάποιοι μέγαν πρω-
 ταγωνίστρια, ἐπειδὴ τοὺς εἶχαν ἐρωμένους.
 Μόνον ἴσως μερικοὶ κωμικοὶ ἀνέπτυξαν κά-
 ποίαν εἰδικὴν δεξιότητα, ποὺ εἶναι καὶ
 τὸ μόνον ἐνεργητικὸν τοῦ Κινηματογράφου.

Ὅλοι σχεδὸν οἱ καλαίσθητοι ἄνθρωποι
 ἔχουσιν τὴν «μανίαν» τοῦ Θεάτρου. Τοῦ
 Κινηματοθέατρου οὔτ' ἓνας. Ἀπεναντίας
 τοὺς ἀκούομεν πάντα νὰ βεβαιώνουν, ὅτι θὰ
 προτιμοῦσαν οἰονδήποτε βασιανιστήριον ἀπὸ
 τὴν παρακαλούμεν ἑνὸς «κινηματογραφι-
 κοῦ κολοσσοῦ». Εἰς τὴν ἀρχὴν, μερικοὶ ἐσύ-
 χναζαν εὐχαρίστως. Ἴσως διότι ἐνόμιζαν ὅτι
 ὁ Κινηματογράφος εἶναι μίαν νέα τέχνην ἐπι-
 δεκτικὴν ἐξελίξεως καὶ ἀνυψώσεως. Γρήγο-
 ρα ὅμως εἶδαν ὅτι ἔμεινε στάσιμος ἢ, ὅπως
 λέγει καὶ ὁ Ράινχαρτ, ὅτι ἐπῆρε κακὸν δρά-
 μον, — καὶ δὲν ἐξαναπάτησαν. Μὲ τὸν κο-
 σμικὸν τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει. Αὐτὸς δὲν ἔ-
 χει, δὲν ἀναγνωρίζει πλέον καλύτεραν δια-
 σκεδασιν, ἀνωτέραν ἀπόλαυσιν. Κι' ἐδῶ ὅ-
 πως εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπως ἐπάνω - κάτω
 παντοῦ. Διότι παντοῦ οἱ καλαίσθητοι ἄνθρω-
 ποι εἶναι μετρημένοι καὶ παντοῦ τὸ πλῆθος
 ἀποτελεῖται ἀπὸ... Ἀμερικάνους. Ἐτσι ὁ
 πρόστυχος Κινηματογράφος παρεμέρισε τὸ
 ἀληθινὸν Θεάτρον — ποὺ εἶτε τοῦ Βουλευβαρ-
 του, εἶτε τῆς Πρωτοπορείας, πάντα εἶναι
 τέχνη ἀληθινή, — καὶ τὸ παραμερίζει ὀλοένα.
 Εἶναι ζήτημα ἂν μετ' ὀλίγα ἔτη θὰ ὑπάρχη
 καθόλου. Καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἢ κοι-
 νὴ καλαίσθησις θὰ χαμηλώνει. Κι' ὅμως
 εἶναι βέβαιον, ὅτι πρὸ τῆς ἐφευρέσεως
 τοῦ Κινηματογράφου, ἀνέβαινε. Ὁ Κι-
 νηματογράφος, μὲ τὴν διάδοσίν του, μὲ
 τὴν παντοκρατορίαν του καὶ μὲ τὴν προ-
 στυχιάν του, ἤλθε νὰ τὴν σταματήσῃ, νὰ

τὴν κατεβίαση καὶ νὰ τὴν ἐκμηδενίσῃ. . . .

Αὐτὴν τὴν βλάβην, φίλε κύριε Λαμπροδάριε, ἡμεῖς τὴν θεωροῦμεν πραγματικωτέραν ἀπ' ὅλας. Διὰ τὰς ἄλλας ποὺ λέτε, ὑπάρχουν ἐπιτέλους καὶ μέσα ἰατρικαί, προλήψεις, ἐξουδετερώσεως. Ἡ λογοκρισία, ἡ ἀπαγόρευσις, ἡ ἐπιβλεψὶς τῶν κτιρίων, ἡ ἐπιτήρησις τῆς νεολαίας, ὁ κανονισμὸς τοῦ φωτισμοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς προβολῆς, ἡ ὑπο-

χρεωτικὴ κατασκευὴ ταινιῶν ἀπὸ ἀφλεκτον μόνον ὕλην, τὰ εἰδικὰ διὰ παιδιὰ κινηματοθέατρα καὶ καθεξῆς. Ἀλλὰ ἡ βλάβη τοῦ γούστου μὲ τί τρόπον θὰ μπορούσε νὰ θεραπευθῆ; Ὁ Κινηματογράφος, βλέπετε, ποζάρει ὡς Ἑχένη καὶ διὰ τὸ «τεχνικὸν μέρος» δὲν ὑπάρχει λογοκρισία, κάποτε δέ, ὅπως εἰς τὸν τύπον μας καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας, δὲν ὑπάρχει οὔτε κριτικὴ. . . .

ΓΟΡΓΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΣΚΟΡΠΙΑ ΦΥΛΛΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

Ἡ δημοσιογραφικὴ μου δράση δὲν εἶχε καμμιά σημαντικὴ ἐπιτυχία. Στὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλά καὶ στὴν «Ἀκρόπολι» πέρασα σὰν ἕνας κομπάρσος.

Ὡς τόσο ἔχω ἀκόμα σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς φακέλλους μου φυλαγμένα χαρτάκια, γραμμένα ἰδιόχειρα ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Γαβριηλίδη. Εἶναι σημειώματα ἀπάνω σὲ θέματα τῆς ἡμέρας ποὺ μοῦ ὑπόδειχνε, μὲ τρόπον ἴσου πρὸς ἴσον, νὰ προτιμῆσω.

Ἐχω ἐπίσης ἕνα-δυὸ γράμματα τοῦ μακαρίτη Ρούκη, συγχαρητήρια ἀπὸ τὴν Γαλλία, νομίζω, ποὺ εὐρίσκονταν τότε, γιὰ διάφορα μικρογραφήματά μου. Ἀργότερα ἐργάστηκα λίγο καὶ στὴν «Ἐστία» τοῦ Δροσίνη.

Ἡ δημοσιογραφικὴ μου ὅμως ἐκείνη παρέργεια, νὰ πῶ ἔτσι, μ' ἔφερε σ' ἐπικοινωνία καὶ σχέση μὲ τοὺς διαπρεπέστερους τότε ἐφημεριογράφους, μὲ ποιητὰς καὶ πεζογράφους, μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς πέννας καὶ τοῦ βιβλίου, μὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ πνευματικὰ συγγένευα. Μὲ κάποιους ἀπ' αὐτοὺς συνδέθηκα ἔκτοτε μὲ ἀδιατάραχτη φιλία καὶ ἀγάπη.

Ἄλλους οὔτε τοὺς θυμᾶμαι τώρα, ἀν καὶ ζωντανοὺς ἀκόμα, — τόσο διάψευσαν ἐλπίδες φίλου καὶ προσδοκίης ἀνθρώπινες.

Ὁ θάνατος ὅμως μερικῶν συναδέλφων μου, τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, ἀπάλυνε τόσο τὴν ψυχὴ μου πάλι, ὥστε καὶ νὰ τοὺς κλάψω μὲ τοὺς στίχους μου, καὶ νὰ τοὺς τιμῆσω στὸν πεζὸ λόγο μὲ συμπάθεια καὶ ἐκτίμηση καὶ μὲ συγκίνηση ἀκόμα.

Τὸ φυσικὸ μου αὐτὸ εἶναι.

Ἐλαχίστων ἡ ἀνάμνηση ἢ καὶ τὸ ἀντίκρουσμα μοῦ φέρνει ἀηδία καὶ περιφρόνηση.

Ἀλλὰ γι' αὐτοὺς τόσο μόνο θὰ μιλήσω.

Στὸ ποιητικὸ μου στάδιο ὅμως δὲ μὲ ἀντί-

στρεψὲ καμμιά δυσκολία ἢ ἔλλειψη ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ ἐμφάνιση ποιητῆσκου, κολακεύωμαι νὰ πιστεύω πὼς ποτὲ δὲν παρουσίασα.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, στὰ πρωτόλειά μου ἀκόμα, ἢ «Ἐφημερίς» τοῦ Κορομηλά ποὺ σπάνια, σπανιώτατα, δημοσίευε στίχους, ἔκαμα μὴν ἐπιφυλλίδα μὲ τραγούδια μου. Θυμοῦμαι τὰ φανταχτερὰ μεγάλα γράμματα τοῦ τίτλου τῶν: **Λευκὰ τραγούδια.**

Δὲν ξέρω καλὰ καλὰ σήμερα ἀν ἀπὸ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα παράλαβα μερικὰ στίς μετέπειτα συλλογές μου. Νομίζω κάποια. Δὲν τὸ ἔκαμα ὅμως ἀπὸ ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν ἀξία τους. Δὲν πιστεύω νὰ εἶναι κατώτερα τῶν ἄλλων μου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Περισσότερο ἀπὸ ἀμέλεια ἢ λησμοσύνη.

Ἡ χερὰν ἀχνόπλαστο,
Κρινόλευκο χερὰν!
Ὅλο κιάνηποτισμα,
Ποτὲ ποτὲ φαρμάκι.

Μὲ τὴν ψυχὴ ποὺ σ' ἀγαπᾶ
Κι ἀκόμα σὰν πεθάνει
Θὰ γένω ἀεροφλημα
Στὰ δάχτυλά σου ἀπάνω.

Λίγο ἀργότερα δημοσίεψα ποιήματα στὴν ἐφημερίδα «Ἄστου» καὶ τὸ περιοδικὸ «Ἐστία».

* * *

Γιὰ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ, δημοσιευμένο στὸ «Ἄστου», ἔγραψε ὁ ἀληθινὸς Μητσάκης — περὶ τοῦ ὁποῦ ἄλλοτε — σὲ κάποιο φίλο του: — Τί εἶναι αὐτὸς ὁ Μαλακάσης, παρακαλᾷ; Νὰ μοῦ γράψεις. Ἐδιάβασες τὸ **Πρώτη φορά**, στὸ «Ἄστου»; Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀριστούργημα!

Δυὸ-τρεῖς βδομάδες ὕστερα, ὁ Μητσάκης, γυρισμένος ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, μὲ δεχότανε στὸν Πειραιᾶ, ὅπου κατοικοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του: τὸν ἀδελφὸ του καὶ τὴν γριά μητέρα του.

Συνοδευόμενον ἀπὸ τὸ φίλο του, τὸν ἴδιο τοῦ γράμματος.

Ἦταν ἕνα χυνοποιριάτικο ἀπόγευμα, ἰθυμῆμαι. Ἐνα ψηλότερο κάπως, ἀπὸ ἰσόγειο σπιτάκι, καλοβαλμένο καὶ καθαρώτατο. ἦταν ἡ κατοικία του. Μιά ὑπηρετρία μᾶς ὁδήγησε στὸ σαλονάκι τῆς νοικοκυρεμένης ἐκείνης φωλιτσῆς, καὶ περιμέναμε.

Στὸ διπλάνο δωμάτιο, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναμονῆς μᾶς, ἀκούγα ἐκπληχτος, νερὰ σὰν καταραχτῶν ποὺ κυλοῦσαν κ' ἔσπριζαν σὲ ἀβυσσαλέα πετρώματα.

Ὁ Μητσάκης ἔπερνε τὸ μπάνιο του.

Κάτι τενεκέδες, μὲ διαβολικούς περίπλους ρουμπινέδες, συνδυασμένους μὲ ἄλλα κωμωδιᾶ ἀνεστραμένα ραντιστήρια, κρεμασμένοι ἀπὸ τὸ ταβάνι — καθὼς νὰ εἶδα αὐτὰ ἀργότερα — ἐτόξευαν κρουνοὺς ὕδατος κατὰσάρκα στὸ ἀτσαλένιο κορμὶ τοῦ Ζολᾶ τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας.

Κάποτε ἕνα παταγωῖδες ἀνοιγμα τῆς πόρ-
καὶ ἕνα μεγαλόφωνο **γεια σας**, μᾶς τὸν παρουσίασε γελαστὸ καὶ ἀστροβόλο. Τὸν ἀκούγα καὶ τὸν ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορά. Τὸν θυμοῦμαι, ἔτσι, σὰ νὰ εἶναι τώρα.

Κόκινος, κόκινος, μὲ κανονικὸ μικρὸ πρόσωπο, μυτερομύτης, μὲ τὰ μαλλιά καλοκομμένα, πρὸς τὰ ἑπάνω, μὲ μιὰ σφήνα γενοῦ στὸ πηγούνι, κοντὸς μάλλον ἀλλὰ συμμετρικὰ διαπλασμένος, στιβαρὸς, μὲ τὰ μυωπικὰ ζωηρὰ μάτια διερευνητικὰ καὶ ἀνήσυχτα — ἀπὸ τότε ἀλλοίμονο! — τέλειος στὴν ἐντυμασία τζέντλεμαν, μὲ τὴν ἀνοιχτὴ του πλάμη φερμένη σὲ χειραψία ἐγκάρδια, μόλις ἀκουσε τὸ ὄνομά μου ἀπὸ τὸ φίλο του, ἀφίνοντας ὅλα τὰ σχετικὰ κοινοτοπικὰ κατὰ μέρος, μὲ μιὰ εὐτυχιακαὶ χαρὰ φωνῆς, ἐξάγγειλε βροντερὰ τὴν τελευταία στροφή τοῦ ποιήματός μου ἐκείνου, ποὺ τόσο τοῦ εἶχε ἀρέσει:

Γλυκοφέγγει ἡ αὐγή, στὸ κρεββάτι
Ποὺ σὰ μῦρο ἢ πνοή τῆς σκορπιέται,
Ἡ παιδοῦλα δὲν ἔλλεισε μάτι,
Γιατὶ πρώτη φορά συλλαγέται. . .

* * *

Ἡ δευτέρη περίοδος τῆς ποιητικῆς ἐργασίας μου ἀρχίζει τὸ 1895. Σ' ἕνα βράδυ μέσα, ἔγραφα τότε, θυμᾶμαι, ὀλόκληρο τὸ «Ἄσμα ἀσμάτων» τῶν «Συντριμμάτων» μου.

Ἦστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, ὁ «Ἀράπης», ἢ «Δεντρογαλιά», ἢ «Κόρη στὴ βρύση» καὶ μερικὰ ἄλλα τῆς σειρᾶς ἐκείνης μεταφράστη-

καν γαλλικά, ἐγγλέζικα, γερμανικά, ἰταλικά, καὶ οἱ Ἴσκιμοι στὸ φῶς ρούσσικα ἀπὸ τὸν διάσημο συμβολιστὴ Μπρῦσσωφ.

Στὰ 1896, ἕνα βράδυ στὸ Μεσολόγγι, ἔγραψα τὸ «Δάσος».

Ἦστερα ἀπὸ μακροχρόνια ἀπουσία, γύριζα στὴν πατρίδα μου γιὰ λίγες ἡμέρες. Ἀπὸ τὸ τραῖνο ὅπου εἶχα ἐπιβιβαστεῖ στὸ Κρουονέρι μὲ τὸ μακαρίτη πατέρα μου, ποὺ εἶχεν ἔρθει ἐκεῖ νὰ μὲ παραλάβει γιὰ νὰ μὲ δεῖ γρηγορότερα, ἀνεγνώριζα, μολονότι σούρουπο, μὲ συγκίνηση ἐπαναβλέποντας τὸ Γαλατᾶ καὶ τὰ οἰκογενειακὰ μου κτήματα. Ἐκεῖ ἡ παιδικὴ μου εὐτυχία πέρασε σὰν ὄνειρο, μέσα σὲ μιὰ παρθενικὰ φύση, μὲ θάλασσες καὶ ποταμοὺς γύρω, μὲ βουνὰ καὶ μὲ λαγκαθία, μὲ χωρικοὺς γεωργούς, μὲ τσοπανέους καὶ μὲ περάτες.

Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὸ χαριτωμένο μικρὸ δασάκι μου; Καθὼς τὸ ἀναζητοῦσα μὲ τὰ μάτια κάπου πρὸς τὴν παρυφὴ τῆς ζοφερῆς ἐκείνης τῆς ὄρας Βαράσσοβας, ὁ πατέρας μου, μαντεύοντας τί ἐγύρευα,

— Τὸ Γέρακα θέλεις; μοῦ εἶπε, νὰ τος!

Κυττάζοντας πρὸς τὰ ἐκεῖ ποὺ μοῦ εἶδεινε μὲ τὸ τραμᾶμένο δάχτυλό του, εἶδα μὴν ἄπλα ρειμαδιῶ, ξεχωματωμένου ἀπάνθρωπα.

— Ληστὰδες, παλιοζάγαρα τὸ κούρσεψαν, μοῦ ἐπρόσθεσε πένθιμα.

Καὶ τὰ παλιοζάγαρα ἐκεῖνα τοῦ πατέρα μου ἦταν βλάχοι ποιμένες, ποὺ γιὰ λίγο μελλοντικὸ χορτάρι, ποὺ θὰ τῶχανε ἔτσι τζάμπα, μ' ἕνα δαδὸξύλο ἀναμμένο, σὲ σκοτεινὴ ἀνεμοδαρμένη νύχτα, ἢ σὲ φρυμένη τέτοια καλοκαιριάτικη, χωρὶς συνείδηση καὶ ἔλεγχον, παράδιναν σὲ μιὰ φωτιά, ποὺ ὁ θεὸς πλὴν θὰ τὴν ἔσβυνε, τὸν πράσινο θαματοκόσμο τῶν πανάγιων δέντρων. Τὸ ἴδιο βράδυ στὸ Μεσολόγγι, ἔγραψα τὸ «Δάσος» μου.

Τὸ Γέρακά μου ὅμως αὐτὸν καμμιά φωτιά, ἐξὸν ἀπὸ κοσμοχαλασιά, δὲ θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ τὸν ἐξαφανίσει. . .

Ὁ μακαρίτης πατέρας μου, ποὺ ἤξερε ἀπέξω τὸ ποιήμα μου αὐτὸ καὶ συχνὰ τὸ ἐπαναλάβαινε, ἔλεγε στερεότυπα ὅταν τὸ ἐτελειώνει:

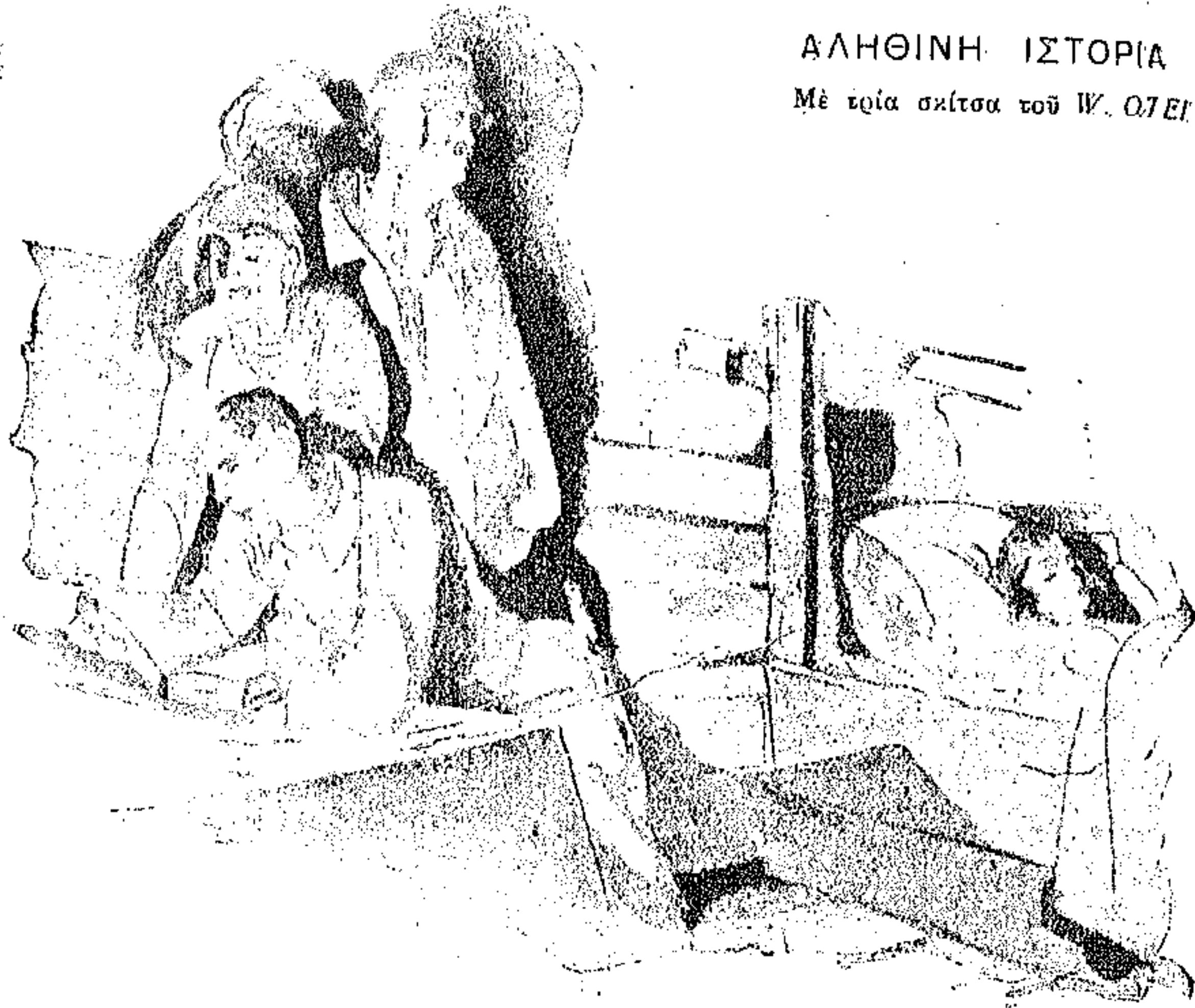
— Τοῦλάχιστο νὰ τὸ κόβανε, ἀλλὰ τῶ-

Γενῆκαν νεοκρεββάτα.
Ἐγὼ δὲν τὰ δὲν τὰ
Καὶ θὰ τὰ βρεῖς στὴ χώρα,
Διαβᾶτη ἀποσπερνέ. . .

Ο ΤΣΑΡΙ ΑΡΠΑΖΕΙ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Με τρία σκίτσα του W. ΟΤΕΙ

Τὸ θαυμάσιο αὐτὸ διήγημα εἶναι ἡ πρώτη προσπάθεια ἑνὸς νεαροῦ Νορβηγοῦ. Ἀκολουθώντας τὴν ὀρμέφυτη ροπή πού ἔχουν ὅλοι οἱ βόρειοι γιὰ τὰ ταξίδια, μετανάστευσε καὶ ὁ Ἄρτουρ Γιόνσεν ἀπὸ μικρὸ παιδί στὴν Ἀμερική, ὅπου κέρδιζε ἐπὶ καιρὸ μὲ κόπο τὸ ψωμί του, κάνοντας τὸν ἡμερησιοπώλη, τὸν κλανόδια γαλατά, τὸν ξυλοκόπο, καὶ τὸν βοσκὸ ἀκόμα. Ὑστερα ζήτησε νὰ βρῆ τύχη πηγαίνοντας ὡς ἀποικὸς στὸν ἀνεξερεύνητο Καναδά. Σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ μᾶς φέρνει τὸ διήγημα πού μεταφράζουμε καὶ πού δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀληθινὴ ἱστορία. Ὁ Γιόνσεν εἶναι τώρα μόλις 19 ἐτῶν. Ἐχει ἀρχίσει ἕνα μεγάλο μυθιστόρημα ὅπου περιγράφει τὴν ζωὴ τῶν μεταναστῶν ὅπως τὴν εἶδε καὶ τὴν ἔζησε ὁ ἴδιος. Ὁ φυσικὸς καὶ ἀπλὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον βλέπει τὰ πράγματα, καὶ τὸ ζωντανὸ ἕφος μὲ τὸ ὁποῖον τὰ περιγράφει, ἐπιτρέπουν στοὺς κριτικοὺς νὰ ἐλπίζουν πολλὰ ἀπ' αὐτόν. — Σ. Γ. Μ.

Ἐίμαι ἕνας νέος μετανάστης καὶ ἔφυγα ἀπὸ τὴν Νορβηγία, τὴν πατρίδα μου, τώρα καὶ τρία χρόνια. Γιατί στὸ σπίτι εἴμαστε δεκατέσσερα παιδιά. Καὶ μ' ὅλο πού τρία ἀπὸ τ' ἀδελφία μου πνίγησαν στὸ ψάρεμα, μόλις μπορούσε νὰ χωρέσῃ ἡ καλύβια μας ἐμᾶς τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ ὁ πατέρας μου, ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτη μου μετάληψη, μ' ἐπήγαε σ' ἕναν ἔμπορο, στὴ μικρὴ πόλη πού βρισκόταν λίγα μίλλια νοτιότερα ἀπὸ τὸ

ψυχρόωρι μας, ὅπου μ' ἔβαζαν νὰ κάνω ἔτ' δουλειὰ μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς. Ἀλλὰ μὰ τὴν ἀλήθεια, ἡ ζωὴ ἐκεῖ μοῦ ἦταν πολὺ λίγα εὐχάριστη. Κάθε μέρα μὲ μάλλον καὶ κάθε δυὸ μέρες τὸ ἀργότερο μὲ ξυλοκοποῦσαν. Γιατί ἔμουν τεμπέλης.

Ἄφου ἔμεινα δυὸ χρόνια στὸν ἔμπορο, ἔφυγα ἔπειτα καὶ πῆγα στὸ Μπέργκεν. Ἀπ' ἐκεῖ ἔγραψα στὸν πατέρα μου ὅτι ἔμουν ἀποφασισμένος νὰ μεταναστεύσω στὸν Κανα-

δά, γιατί ἐδῶ «στὴν παλιὰ Νορβηγία» δὲν θὰ μπορούσα ποτέ μου νὰ καταφέρω τίποτα. Τὴ γνώμη αὐτὴ τὴν εἶχα ἀκούσει νὰ τὴ λένε πολλοὶ φίλοι μου γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους, καὶ ἦταν πολὺ διαδομένη σ' ὅλη τὴν νορβηγικὴ νεολαία. Καθένας φανταζόταν ὅτι θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ μεγάλος ἄνθρωπος, ἀρκεῖ νὰ πῆγαινε στὴν Ἀμερική.

Ὁ πατέρας μου μοῦ ἀπάντησε χωρὶς πολλὰ λόγια, ὅπως ἦταν πάντοτε ἡ συνήθειά του:—«Θὰ ἔξερα βέβαια τί κάνω, ἔμουν ἄλλωστε κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, καὶ τὸ κάτω-κάτω μπορεῖ στὴν Ἀμερική νὰ μὲ θάνα να δουλεύω». Ἡ ψυχρὴ αὐτὴ ἀπάντηση μὲ τάραιξε στὴν ἀρχὴ πολὺ τὸ πείσμα μου καὶ τὸ θάρρος μου αὐξήσαν σὲ ἀφάνταστο σημεῖο. Δὲν πέρασε πολλὸς καιρὸς καὶ βρήκα ἕνα βαπόρι πού δεχόταν νὰ μὲ πάρῃ γιὰ καλαφάτη. Ἐσσερες βδομάδες ἀφότου ἔφησα πίσω μου τὰ βαρέλια μὲ τὶς ρέγιες καὶ τὶς κάσπες μὲ τὰ σαπούνια, πάτησα τὸ πόδι μου γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Νέον Κόσμο, στὸ λιμάνι τοῦ Σάν-Γζών.

Κέρδιζα τὸ ψωμί μου κάνοντας τὶς πιὸ διαφορετικὲς δουλειές, ὅπως κάνουν ἄλλωστε καὶ οἱ περισσότεροὶ μετανάστες. Περιέργει συμπτώσεις μ' ἔφεραν ἐδῶ πού εἶμαι τώρα, στὸ Σακατσεβάν, πού ἡ φύση του μοιάζει πολὺ μὲ τῆς Νορβηγίας. Καὶ τώρα μπορῶ καὶ ἐγὼ, ὅπως οἱ περισσότεροὶ Νορβηγοί, νὰ κάνω ἥλες τὶς δουλειές πού γίνονται στὸ δάσος, «ἔμαθα νὰ δουλεύω», καὶ ἔγινα μάλιστα τόσο ἐργατικὸς, πού ἔχω τώρα λίγα χρήματα δικὰ μου, καὶ θέλω νὰ ψάξω γιὰ νὰ βρῶ ἕνα κομμάτι γῆς καὶ νὰ τὸ καλλιεργήσω.

* * *

Ὁ Ζίγκουρντ Μπάκκεν, ὁ παλιὸς πατρικὸς μας φίλος Βίλλ καὶ ἐγὼ τραβοῦμε τώρα κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ. Θέλουμε νὰ εἰσχωρήσουμε στὶς περιφέρειες ἐκεῖνες ὅπου δὲν βρῆσεται σχεδὸν κανένας ἄνθρωπος. Ἐχομε σκοπὸ νὰ σταθοῦμε κάπου, νὰ χτίσουμε πρῶτα μιὰ κοινὴ καλύβια, καὶ ὕστερα ἔχομε σκοπὸ σιγὰ σιγὰ νὰ ἐκχερσώσουμε τὴ γῆ καὶ νὰ κάνουμε χωράφια. Τὸν Ζίγκουρντ Μπάκκεν τὸν γνώριρα στὸ Βίννιπεγκ. Ἐκεῖ συνάντησα καὶ τὸν γερο-Βίλλ. Αὐτὸς γνωρίζει τὰ μέρη ὅπου πρόκειται νὰ πάμε τώρα σὰν τὸ σπίτι του. Ἐνθουσιαστικὴ ἀμέσως μόλις ἀκουσε τὸ σχέδιό μας. Καὶ ἐμεῖς τὸν πῆραμε μαζί μας μὲ χαρὰ, γιατί εἶναι

εὐχάριστος σύντροφος καὶ μπορεῖ νὰ μᾶς φανῆ πολὺ χρήσιμος.

Ἄλλα πράγματα δὲν ἔχομε μαζί μας παρὰ κουβέρτες, ὅπλα, ἐργαλεῖα καὶ λίγους σπόρους. Ἄλλωστε δὲν μπορούσε νὰ φορτωθῆμε καὶ περισσότερα. Ὅ,τι χρειαζόμεστε γιὰ νὰ φάμε, τὸ κυνηγοῦμε Πουλιὰ τοῦ δάσους, λαγοὶ καὶ καμμιά φορὰ ψάρια πού τὰ πιάνουμε μὲ τὸ καλάμι, εἶναι ἡ καθημερινὴ μας τροφή. Ἀπέραντα βουνὰ καὶ ἀνάμεσά τους γαλήνιες λίμνες, πολλοὶ βράχοι καὶ δάσος, δάσος πού δὲν παίρνει τέλος. Τώρα καὶ τρεῖς ἡμέρες ἀφήσαμε πίσω μας τὴν τελευταία ἀγροικία, ἀλλὰ καὶ πρωτύτερα ἀκόμη διασχίζαμε ὀλοένα δάση, πραγματικὰ παρθένα δάση. Μὲ πελώρια δέντρα πεσμένα κάτω, πού οἱ ρίζες τους ἔπαιρναν τὰ πιὸ φανταστικὰ σχήματα ἔτσι ὅπως ὑψώνονταν στὸν ἀέρα, μὲ ἀδιαπέραστες λόγχες, μὲ ἀπεραντοὺς βάλτους, χωρὶς δρόμους, χωρὶς μονοπάτια. Καὶ τώρα ἀρχίζω σ' ἀλήθεια ν' ἀμφιβάλω ἂν ὑπάρχη στὸν κόσμον καὶ τίποτ' ἄλλο παρὰ δάσος. Ἀκόμα καὶ οἱ ἀγροικίες πού κοιμόμαστε καὶ πού βέβαια δὲν εἶχαν καμμιά ἀνεση, μοῦ φαίνονται τώρα, ὅταν τὶς ξαναθυμᾶμαι, σὰν ὄνειρευτὰ παλάτια.

Ὅταν τὸ βράδυ μαζεύομαστε γύρω ἀπὸ τὴ φωτιά, ἐνόσω τρώμε, μιλοῦμε τὶς περισσότερες φορές γιὰ τὶς λιγοστὲς νύχτες πού καθένας ἀπὸ μᾶς πέρασε σ' ἀληθινὸ κρεββάτι, ὅποτε τύχαινε νὰ βρεθοῦμε σὲ καμμιά πόλη. Γιατί στοὺς κτηματίες πού ἐργαζόμεστε, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ κοιμόμαστε στὸν ἀγερῶνα. Καὶ ὅποτε βρισκόμαστε σὲ πολιτεία, εἴχαμε σχεδὸν πάντοτε χρήματα ἕνα σωρό, πού δὲν μπορούσαμε νὰ τὰ ξοδέψουμε στὰ χτήματα, καὶ τότε τὰ γλεντούσαμε. Ἔτσι λοιπὸν τὸ βράδυ, προτοῦ νὰ τυλιχθοῦμε στὰ χοντρά μας σκεπάσματα καὶ πέσουμε στὰ στρώματά μας τὰ καμωμένα ἀπὸ ξεράκλαδα, μιλοῦσαμε πάντα μὲ ἀπόλαυση γ' αὐτὲς τὶς ἀναμνήσεις.

Ἔτσι καὶ ἄλλοιως, τὸ νὰ διηγῆται καν εἰς ἡ νὰ ἀκούῃ τοὺς ἄλλους νὰ διηγῶνται, ἦταν μιὰ ἀπόλαυση γιὰ τὴν ὀλόκληρη τὴν ἡμέρα δὲν κάναμε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ περπατοῦμε, νὰ πηγαίνουμε, νὰ πηγαίνουμε, νὰ περναῖμε πάνω ἀπὸ ρίζες, νὰ περπατοῦμε ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα, νὰ παραμερίζουμε κλαδιά, νὰ περπατοῦμε. Ἀπόψε ὅμως εἴμαστε ἐξαιρετικὰ ἀνυπόμονοι, γιατί ἐλπίζουμε, προτοῦ

νά σποτεινιάσει, νά φιλάσουμε στήν κοντινότερη άγροικία πού είναι κεί ή τελευταία. Γιατί ύστερα έρχεται τó άγριο άπέραντο δάσος, όπου δέν βρίσκεται καμμιά ανθρώπινη φυγή. Κι' έμεις, έμεις οι τρεις, θέλουμε νά χτίσουμε μιὰ καινούργια άγροικία, θέλουμε νά προχωρήσουμε ακόμη πιό βαθιά. Μ' αυτό τόν τρόπο άποικίστηκε όλόκληρη ή Άμερική.

Άγρη ώρα μετά τή δύση τού ήλιου, άντικρύσαμε επί τέλους τήν καλύβα σέ μιὰ μικρή κατηφοριά, κάτω από τά πόδια μας. Είμαστε καταχαρούμενοι, αλλά νοιώσαμε μεγάλη έκπληξη μή βλέποντες νά βγαίνει καπνός από τήν καμινάδα. "Όταν φύγαμε από τήν τελευταία άγροικία, μάς είπαν ότι εκείνος πού κατοικούσε έδω, είχε χρόνια νά πλησιάσει ανθρώπους και κανέναν δέν γνώριζε τó λόγο, γιατί κανένας δέν είχε διάθεση νά έρθη νά χωθή έδω-μέσα για νά ιδή τί κάνει αυτός. Κανένας έχει τις δικές του έννοιες. Πέρασαμε τó μικρό χωράφι και φτάσαμε στήν πόρτα τού σπιτιού. Ήταν κλειδαμένη. Και τά παραθυρόφυλλα ήταν κι' εκείνα κλειστά. Σάν τά κοιτάξαμε από πιό κοντά, είδαμε ότι ήσαν καρφωμένα, όπως και ή πόρτα.

Μιά όμως κι' ήταν έρημη ή καλύβα, μπορούσαμε βέβαια μ' αναπαυμένη τή συνείδησή μας νά τή μεταχειριστούμε για νυχτερινό μας άσυλο. Και δέν χρειάστηκε πολλή ώρα για νά υποχωρήσει ή πόρτα κάτω από τά χτυπήματα τών σκεπαριών μας. Ένώσω όμως προσκαθούσαμε νά τή ανοίξουμε, δέν μπορούσαμε ν' άπαλλαγούμε από ένα καταθλιπτικό συναίσθημα πού μάς πλάκωνε τήν καρδιά. Κι' έτσι, ή χαρά πού νοιώθαμε πρωτότερα, ότι θά είχαμε απόψε πάλι μιὰ σκεπή πάνω άπ' τó κεφάλι μας, είχε όλοτελα σκορπίσει.

Μπήκαμε μέσα κι' ανάψαμε φώς. Ή καλύβα είναι άδεια. "Αδειο είναι τó τζάκι, τά ράφια στους τοίχους είναι γυμνά. Και τó τραπέζι πού βρίσκεται εκεί στό βάθος, μπροστά άπ' τó κρεβάτι, είναι σκεπασμένο μ' ένα άσπρο πανί! Μιά έντελώς άκατανόητη πολυτέλεια έδω στήν έρημιά. Έπάνω του είναι άκουμπισμένα δυό βιβλία. Τó ένα είναι ή Άγία Γραφή, — έτσι φαίνεται τουλάχιστον από τó σχήμα του, — κι' ένα άλλο. "Αθελά μου προχωρώ ένα βήμα πρós τó τραπέζι

και ρίχνω μιὰ ματιά στό κρεβάτι, πού κι' αυτό είναι σκεπασμένο μ' ένα λευκό πανί. Και βλέπω ότι από κάτω ξεχώριζον οι μακρούλες γραμμές ενός ανθρώπινου σώματος.

Μέ μιὰ γοργή κίνηση σηκώνω τó πανί. Κι' οι τρεις μας τραβηχτήκαμε πίσω έμβρόντητοι. Στο κρεβάτι είναι ξαπλωμένη μιὰ νεκρή γυναίκα. Μιά γυναίκα έδω στήν έρημιά, όπου σ' όλόκληρη τήν έπαρχία δέν βρίσκεται καμμιά, όπως μάς έλεγαν; "Όλοι μας, τά πρώτα χρόνια πού ζούμε στήν έρημιά, πρέπει νά τά βγάζουμε πέρα χωρίς τήν γυναικεία βοήθεια, μόνοι μας νά ζυμώνουμε, μόνοι μας νά μαγειρεύουμε, μόνοι μας νά πλένουμε. "Έτσι και σ' αυτήν τήν περιφέρεια, έδω κι' είκοσι χρόνια, δέν ζή καμμιά γυναίκα. Πρωτότερα ήταν ένας κτηματίας πού είχε μιὰ. Οι περισσότεροι όμως άποικοι έχουν γίνει με τή ζωή στήν έρημιά τόσο παράξενοι, πού προτιμούν νά τά κάνουν όλα μόνοι τους, δέν θέλουν νά βλέπουν κανέναν άνθρωπο, και πρώτα άπ' όλα βέβαια καμμιά γυναίκα.

Τó πτώμα τής νέας γυναίκας πού είχαμε μπροστά μας, είχε μιὰ έντελώς ιδιαίτερη όμορφιά. Κεφάλι μ' έξαιρετικά λεπτές κι' ευγενικές γραμμές, μύτη έλαφρά άνασηκωμένη πρós τά πάνω, στόμα τρυφερό και άφθονα ξανθά μαλλιά. Τά χέρια είναι σταυρωμένα πάνω στό στήθος. Κι' όμως τó σώμα αυτό τó τόσο όραίο, μάς προξενεί έναν τέτοιο μυστηριώδη τρόμο, γιατί φαίνεται τόσο ίσιο, τόσο άφύσικα ίσιο χωρίς καμμιά καμπυλότητα. "Αλλά έτσι φαίνονται ίσως όλοι οι νεκροί.

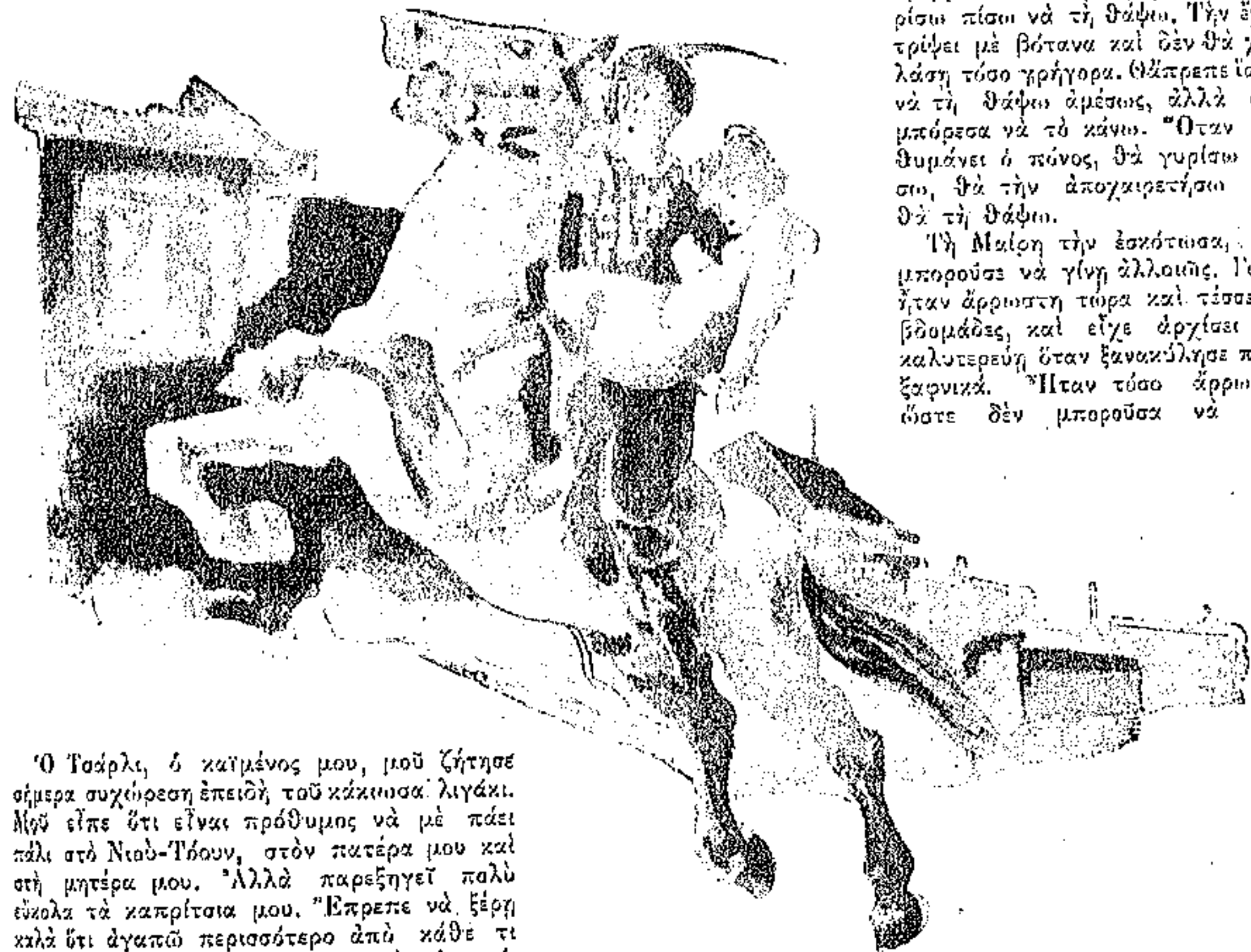
— Κοιτάξτε έδω! είπε ό Βίλλ, — και μάς έδειξε τόν κρόταφο τής γυναίκας όπου κάτω από τους χρυσούς πλοκάμους, ξεχώριζε μιὰ μικρή κόκκινη κηλίδα. Ήταν τρύπα καμωμένη από σφαίρα. Πάλι βασιλεύει βαίθειά σιγή ανάμεσό μας. Σκοτωμένη! Ποιός νά τή σκότισε άραγε; Αυτή ή άπορία περνάει άμέσως από τó μυαλό μας. Και ποιός νά τή σκέπασε με τó λευκό σεντόνι κι' έβαλε κοντά της, επάνω στό τραπέζι, τά δυό βιβλία, τήν Άγία Γραφή και... τó άλλο;

— Πρέπει νά κοιτάξουμε τί είναι αυτά τά βιβλία και νά ψάξουμε όλο τó σπίτι, λέει ό Βίλλ.

Βάζουμε λοιπόν τά κεριά στό τραπέζι και σκύβουμε πάνω άπ' τά βιβλία. Τó μεγάλο

είναι πραγματικά ή Άγία Γραφή τó άλλο κάτι σάν ήμερολόγιο γραμμένο με γυναικείο χέρι. "Όλες οι δυνατές παρατηρήσεις είναι σημειωμένες εκεί μέσα, για τόν καιρό, για τή σπορά και για τήν έσοδεία, για έξαιρετικά πλούσιο κυνήγι, για ένα πηγάδι πού άνοιξαν κοντά στό σπίτι. "Έδω κι' εκεί μερικές γραμμές πού μάς ξαφνιάζουν, μάς ξαφνιάζουν πού περισσότερο άπ' όλες τις άλλες σημειώσεις σ' αυτό τó ήμερολόγιο, πού ήταν γραμμένο μάς στό παλιό δάσος.

Σέ μιὰ μεριά είναι γραμμένα:

"Ο Τσάρλι, ό καιμένος μου, μου ζήτησε σήμερα συχώρηση επειδή τού κάκισα λιγάκι. Μήν' είπε ότι είναι πρόθυμος νά με πάει πάλι στό Νιού-Τόουν, στόν πατέρα μου και στή μητέρα μου. "Αλλά παρεξηγεί πάλι εύκολα τά καπρίτσια μου. "Έπρεπε νά ξέρη καλά ότι αγαπώ περισσότερο άπό κάθε τι άλλο τή ζωή πού κάνουμε έδω στήν έρημιά. "Ότι αγαπώ αυτόν, τó σπίτι μας, τó μικρό μας χωράφι, και τó πιό παραμικρό ακόμη πράγμα πού μάς βοηθά νά παλέψουμε τόν άγώνα τής ζωής. "Έδω ποτέ δέν έρχεται κανένας άνθρωπος, κανείς δέν ξέρει τίποτε άπό μάς. Είμαστε μόνοι μας, μόνοι σ' όλόκληρο τόν κόσμο.

Παρακάτω πάλι γράφει:

"Ο Τσάρλι με ρώτησε αν δέν έχω όρεξη νά ξαναϊδώ πάλι άλλους ανθρώπους. Γιατί από τότε πού μ' έφερε έδω, τίποτα και πέντε χρόνια, δέν έχω άντρώσει άλλον άπ' αυτόν. "Αλλά έγώ τού είπα όχι! Γιατί νοιώθω ότι ήμα βρεθώ πάλι ανάμεσα στους ανθρώπους, ακόμη κι' αν έρθη μαζί μου ό Τσάρλι;

θά τελειώσει για πάντα αυτή ή ώρα με ζωή...

"Ανάμεσα σέ άλλες νοικοκυρστικές σημειώσεις, βρίσκεται έντελώς άπρόοπτα ή φράση:

"Αρκεί μονάχα νά μην άρρωστήσω!

Τά τρία τέταρτα τού βιβλίου γεμίζουν αυτές οι σύντομες σημειώσεις. "Έπειτα πάλι είναι γραμμένες οι τελευταίες σελίδες' αλλά με άλλο γραφικό χαρακτήρα, τó πλατύ και άδέξιο γράψιμο ενός άνδρος. "Απλές σύντομες φράσεις:

"Όπως διαβάσει αυτό, θά καταλάβη γιατί έκανα αυτό πού έκανα. Δέν μπορούσε νά γίνει, άλλως. "Αφήστε τή νεκρή όπως τήν έχω ξαπλωμένη στό κρεβάτι. Σέ λίγες μέρες θά γυρίσω πίσω νά τή θάψω. Τήν έχω τρέψει με βότανα και δέν θά χαλάσει τόσο γρήγορα. "Απρεπε ίσως νά τή θάψω άμέσως, αλλά δέν μπόρεσα νά τó κάνω. "Όταν ξεθυμάνει ό πάνος, θά γυρίσω πίσω, θά τήν άποχηρστήσω και θά τή θάψω.

"Η Μαιρη τήν έσκότωσε, δέν μπορούσε νά γίνει άλλως. Γιατί ήταν άρρωστη τώρα και τέσσερες βδομάδες, και είχε άρχισι νά καλυτερευή όταν ξανακίνησε πάλι ξαφνικά. "Ήταν τόσο άρρωστη ώστε δέν μπορούσα νά τήν

αφήσω μοναχή της. Είδειμή δέν θά δίσταζα νά κάνω πέντε μέρες δρόμο και νά φέρω τόν γιατρό, κι' ως μου γύρευε ύσα ήθελε για νά τόν φέρω έδω πέρα. "Αλλ' αυτό δέν μπορούσε νά γίνει. "Η Μαιρη θά είχε σ' αυτό τó διάστημα πεθάνει από τήν πείνα, γιατί ήταν τόσο άρρωστη, πού δέν μπορούσε νά φά μήνη της. "Έκανα ότι μπορούσα για νά λιγοστήσω τους πόνους της, αλλά δέν έφερα κανέν' άποτέλεσμα. Δέν ήξερα κι' άλλες τι άρρώστεια ήταν αυτή πού τήν έκανε νά υποφέρει. "Όταν είδε πως τó μαρτύριό της γινόταν όλοένα και μεγαλύτερο, μου ψιθύρισε σ' αυτί παρακαλώντας με νά τή σκοτώσω. Γιατί έννοιωθε ότι έτσι κι' άλ-

λοιούς θά πέθαινε. Στην αρχή αρνήθηκα, αλλά στο τέλος είδα κι' εγώ ότι αυτό ήταν το καλύτερο που θά είχα να κάνω. Της υποσχέθηκα ότι δεν θ' αφαιρέσω και τη δική μου τη ζωή, αλλά τώρα δεν ξέρω αν θά μπορούσα να κρατήσω αυτή μου την υποσχέση.

Γιατί πώς να ζήσω χωρίς αυτήν;

Κανένας από όλους κατοικούν σ' αυτή την περιφέρεια, δεν ξέρει ότι ή Μαίρη είναι εδώ, δεν ξέρει καν ότι βρίσκεται ακόμη στη ζωή από τότε που χάθηκε από το πατρικό της σπίτι. Είναι ή κόρη του Ιεροκήρυκα Βάρβικ, από το Νιού-Γόουν. Την έχω αρπάζει από εκεί!

Τό πράγμα έγινε έτσι:

Όταν, τώρα και πέντε χρόνια, ήρθε επί τέλους ή άνοιξη, αποφασίσαμε έμεις οι τρεις άνδρες, που κατοικούσαμε στην ίδια καλύβα όπου είχαν κατοικήσει κι οι γονείς μου πριν από το θάνατό τους, να πάμε γωνιακά στο Νιού-Γόουν και, με τα χρήματα που θά πέρασε απ' αυτά, να αγοράσουμε σιτάρι για σπυρά, γιατί ή μακρός και βαρύς χειμώνας μ'ε είχε κάνει να ξεψεύσουμε και το τελευταίο μας σπειρί. Εγώ, είχα γεννηθεί στο δάσος. Η μητέρα μου πέθανε τόσο νωρίς που δεν μπορούσα να πιά να τη θυμηθώ. Εγώ, ως εκείνη την άνοιξη για την οποία μιλάω τώρα, δεν είχα βγει καθόλου από το δάσος. Μ' έλε που ήμουν πιά άντρας σιωστός, δεν είχα ποτέ αντικρούσει άλλον άνθρωπο εκτός από τους δύο τρεις κατοίκους του δάσους.

Όταν φθάσαμε στο Νιού-Γόουν, πήγαμε πρώτα στο σπίτι του Ιεροκήρυκα που βρίσκονταν στην άκρη του δάσους.

Εγώ τα είχα έντελώς χαμένω μ' όλα τα παράξενα πράγματα που έβλεπα σ' εκείνο το θουμασίο—όπως μου φαινόταν—σπίτι. Εκεί βρισκόταν ένα ρολόι, γυάλινα ποτήρια, πολλά βιβλία κι' ένα σωρό άλλα πράγματα που δεν τα είχα ξαναδεί ποτέ μου. Κι' ήταν ή Μαίρη, ή κόρη του Βάρβικ, μπήκε μέσα, πήδησε πίσω τρομαγμένος, γιατί ήταν ή πρώτη γυναίκα που έβλεπα στη ζωή μου!

Ήμουν τόσο τρομαγμένος, ώστε δεν μου κατέβαινε το φαγητό που μ'ε είχαν δώσει. Όλη την ώρα κοίταξα τη Μαίρη. Όταν στο τέλος φύγαμε και πήγαμε στον έμπορο, οι δύο σύντροφοί μου με πήραν στο κορόιδο για το φέρομά μου. Μ' έφεραν σε τέτοια απόγνωση, που έπειτα, όταν πήγαμε στο μπαρ, ήπια τόσο που δεν ήξερα τί έκανα. Ήπια όλα τα χρήματα που μού είχαν περισσέψει και ουό μέρες αφού είχαν κιόλας φύγει οι σύντροφοί μου από το Νιού-Γόουν, έψαχνα ακόμα χαπλωμένους μ'ε στους θάμνους που ήσαν πίσω από την ταβέρνα.

Όταν επί τέλους ξεμάθυσσα, είχα γίνει μιά πολύ παράξενη μεταβολή μέσα μου.

Εγώ που πρώτα ήμουν τόσο ήρεμος και κύριος του έαυτού μου, άρχισα να καναδάζω με όλους τους παλιανθρώπους που σύναζαν στην ταβέρνα. Έφωνα ξύλο και τραβήχτηκα σε μιά γωνιά κι' ήρθε ολόκληρος ήμουν βυθισμένος σε συλλογή. Ο νους μου γύριζε ολόεντ στη Μαίρη. Μου φαινόταν σαν άγγελος. Αλλά έκτός από το θουμασίο που ένοιωθα γι' αυτήν, με κυρίευε σιγά σιγά και κάτι άλλο, ένας άκατανίκητος πόθος να τη σφίγω επάνω μου, να την έχω μόνο για μένα, να την πάρω από εδώ. Η σάλη μου με τα δύο αυτά απήθηματά ήταν φοβερή. Δεν ήξερα

επιπλέον που ένοιωθα ήταν αγάπη, ότι αγαπούσα κι' πρώτη φορά. Αλλά από ποού κιόλας να το πω;

Ήλθευσα τον έμπορο του Νιού-Γόουν να μου δώσει πρόγραμμα κι' άλλα πράγματα που χρειαζόμουν στην καλύβα μου, και να του τα πληρώσω αργότερα, αλλά μού ήρνήθηκα. Στο τέλος αναγκάσθηκα να δώσω πίσω το μισό μου σιτάρι. Γιατί άλλοιώς δε θά κατάφερα ποτέ μου να φύγω. Από λύσσα για την κακία των άθεσμων αποφάσισα να εκδικηθώ άγρια. Αποφάσισα να κλέψω τη Μαίρη. Γιατί τό ήξερα, ήταν το καμήλι του Νιού-Γόουν. Το πώς ούτε αυτή ούτε ο πατέρας της δεν έφταιγαν καθόλου για τη δική μου δυστυχία, αυτό δεν τό λογάριζα καθόλου. Το μωλό μου ήταν ολότελα ζαλισμένο.

Άρα τη νύχτα έκλεψα το άλογο του ταβερνιάρη που βρισκόταν δεμένο σ' έν' ανοιχτό άχούρι, κάπως παράμερα από την ταβέρνα. Ήταν μεγάλη ικανότητα για μένα που μόρεσα να κάνω κακό σ' έναν τον άρχετο. Γιατί ήταν του έδωσα και την τελευταία μου δεκάρα, με πέταξε έξω απ' την πόρτα. Πό άδικολο ήταν να πλησιάσω τη Μαίρη. Κατόρθωσα όμως να μπω από το παράθυρο και να ή έσο προτού ακόμα ξυπνήσει. Τη φίμωσα και την έβγαλα έξω. Η νύχτα ήταν μαύρη σαν την πίσσα. Όταν έβγαλα τη Μαίρη από πάνω στ' άλογο μπροστά μου, είδα ότι είχε λιποθυμήσει. Αλλά τί μ' ένοιωζε αυτό έμένα; Έτρεχα σαν τρελλός, πηδώντας πίσω από βράχια κι' από ποτάμια, ώσπου χάραξε. Είχαμε πιά χωθεί βαθιά μέσα στο δάσος.

Ο δρόμος γινόταν όλοένα και πιο δύσβατος και τ' άλογο δεν μού χρειαζόμουν σε τίποτα. Γι' αυτό ξεφόρτωσα τη γυναίκα, τό σιτάρι και τις προμήθειές μου, κι' έδιωξα τό άλογο προς τα δυτικά, έντ' ή διώξή μας έδρόμος τραβούσε κατά τον βορριά. Δοκίμασα τότε να προχωρήσω μοναχός μου κρατώντας την άγκυλιά μου τη γυναίκα και φορτωμένος μ' ή τα πράγματα, αλλά αυτό ήταν αδύνατο. Μόλις μόρεσα να κόμω λίγα βήματα και στάθηκα άμέσως. Έτοίμασα ένα στρώμα από κλαριά, έτοίμασα καφέ κι' προσπάθησα να κάνω την αλγμάλωτή μου, που ήταν εξαντλημένη, ν' αναλάβη πάλι τις δυνάμεις της. Απ' ήμους με κοίταζε μόνο κατάματα με βλέμματα γριά μ'ετος, έμεινε σιωπηλή κι' ολόκληρη την ήμερα δεν έφαγε παρά λίγες μπουκιές, μόνο επειδή ήμουν.

Πέρασε αρκετός καιρός ώσπου να καταλάβη ότι δεν ήθελε να της κάνει κανένα κακό. Είχε περάσει σχεδόν μιά ολόκληρη βδομάδα όταν μόρεσα να την καταφέρω ν' απαντήσει στις έρωτήσεις μου.

Δεν είχα ανάγκη να φαβάρμαι ότι θά μ'ε κυνηγούσαν ως εδώ που βρισκόμαστε. Ήταν άδιαπέραστη λαγκαδιά. Και αν ακόμη τό έκαναν, τό ήγνη του άλόγου που έφθναν εδώ κοντά μας, θά τους τραβούσαν πολύ μακριά, κατά τη δόση όπου είχα διώξει τ' άλογο. Όταν πέρασα μιά βδομάδα στο ίδιο κεινο μέρος και είδα πως κανένας δεν μ'ε κυνηγούσε, άρχισα να ρίχνω δέντρα για να χτίσω μιά καλύβα. Η Μαίρη, που ήταν ένα φύχραμο και συνετό κορίτσι, έγινε σε λίγο τόσο υπάκουη, ώστε άρχισε να με βοηθάει. Αλλά μ'ε αν δεν τόκανε, θά είχε πεθάνει από πλήξη. Έπειτα, βλέποντας ότι δεν της έκανα κανένα κακό, νόμιζε ότι την κρατούσα μόνο για να εξαναγκάσω τον πατέρα της να μού πληρώσει λύτρα. Ο καιρός περνούσε με τη δουλειά και είχαμε αλήθεια πολλά πράγματα να κάνουμε. Δεν ξέρω κι' εγώ πώς έγινε, αλλά μιά μέρα ή Μαίρη κι' εγώ γελάσαμε κι' οι δύο μαζί. Κι' από τότε γίναμε καλοί φίλοι.

Κι' έπειτα αγαπηθήκαμε, όπως λίγοι άνθρωποι θάχουν αγαπηθεί ως τώρα. Πέντε ολόκληρα χρόνια ίσαμε σήμερα. Τώρα ή Μαίρη πέθανε. Για τους άλλους είναι από καιρό νεκρή. Αλλά τώρα στ' αλήθεια πέθανε και πάει.

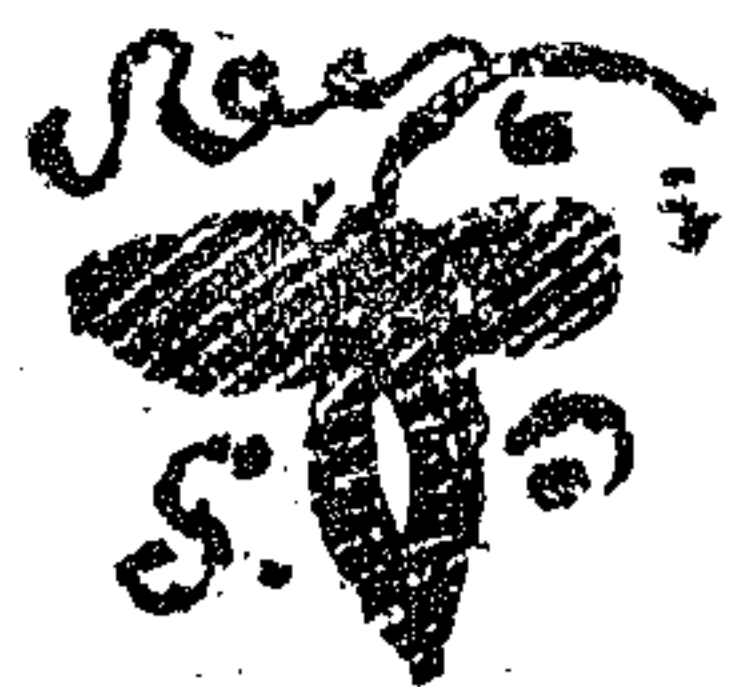
Όποιος διαβάσει αυτό, δεν πρέπει να πη, τίποτα στους γονείς της Μαίρης για ό,τι διάβασε. Δεν θά κάνει τίποτ' άλλο παρά να τους ξαναπάρη τον πόνο τους. Κι' έπειτα ή Μαίρη μ' έχει συχωρεσει. Ολοένα τη ριπτούσα αν ήθελε να ξαναγυρίσει πίσω. Δεν ήθελε. Αν δεν κρατήσω την τελευταία υποσχέση που της έδωσα, τότε θάψτε την κάτω από τη μεγάλη σημίδα μπρός στο σπίτι. Αλλά όμως θά προσπαθήσω να γυρίσω πίσω.

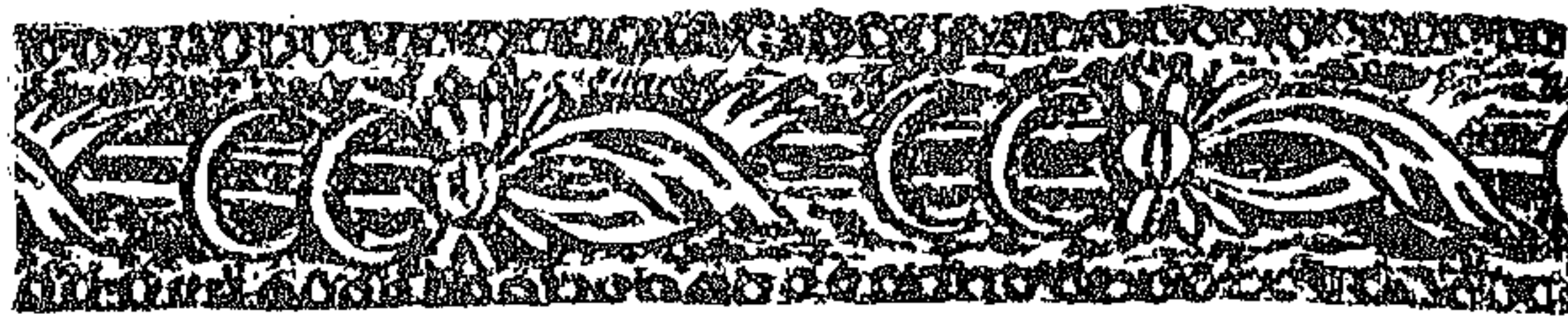
* * *

Περιμέναμε λίγες μέρες κι' έπειτα θάψαμε τη Μαίρη, γιατί ό Τσάρλι δεν γύρισε πίσω στη νεκρή. Όταν τ'α τελειώσαμε όλα, καρφώσαμε πάλι τις πόρτες και τ'α παράθυρα και τραβήξαμε κατά τό βορριά που θέλαμε ν' ανοίξουμε χωράφια.

(Από το γερμανικό.)

ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

Comtesse DE NOAILLES

ΠΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΛΑΔΑ

ὦ! διάφανη Παλλάδα ἐσύ, τῆς ῥάτσας μου ὦ! θεά,
 ποῦ ἔχεις κοντάρι κοφτερό καὶ θώρακας σὲ ντύνει,
 καὶ ποῦ τὸ κράνος φωτερὰ δυὸ μάτια σοῦ τὸ σκίζουν,
 κι' ὑψώνεται σάμπως βουνὸν ὀλόχρυσο κι' ἀστράφτει.
 Σοῦ φέρνω ἀπόψε τὸν καῦμό καὶ τὸ παράπονό μου.
 Τὸ καλοκίτρι ἀπλώνεται παντοῦ, ὁ ἥλιος γέρνει,
 οἱ φυλλωσιές καὶ τὰ πουλιά, κι' ὄλο τὸ σύμπαν τρέμει
 ἀπὸ τὸν πόθο τὸ γλυκό, καὶ νοιώθω ἐγὼ μιὰ πεῖνα
 γιὰ ὅλα τοῦτα ποῦ εὐωδᾶν, γιὰ ὅλ' αὐτὰ ποῦ καίνε.
 Πιὰ νὰ βυστάξω δὲν μπορῶ τὸ θεῖο τὸ δειλινό.
 Στὸ μέτωπό μου ἀκκούμπησε τὸ χέρι, νὰ ξεχάσω
 κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ δοσερὴ καὶ τὴν πλατειά σου ἀσπίδα,
 τ' ἀηδὸνι τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἀφρικῆς τὴ λαύρα,
 καὶ τὶς βεράντες, τὰ βαριὰ γαρούφαλα, τὶς βρύσες,
 τὴ χλόη τὴν ὀλόβαθη σὰν τὸ στρωτὸ κρεββάτι,
 τὶς φοινικιές, καὶ γύρω τους τὰ ῥόδα τῆς Βεγγάλης...
 Καὶ μάκρυνε ἀπὸ μένανε, Θεά, τὴν ἀδεορφή σου,
 τὴν Ἀφροδίτη, τ' ὄραμα τὸ τρισκαταραμένο,
 τὴν ἀφοβὴ σκληράδ' αὐτὴ ποῦ τύψη δὲν γνωρίζει,
 τὴν πεθυμιὰ τῆς πεθυμιᾶς, τὴ δίψα τοῦ θανάτου,
 ποῦ λυώνεται ὅποιος τ' ὄγρὸ θένα γευτεῖ φιλί της.
 Μὰ ἐσὲ τὸ στόμα σου κλειστό, καὶ ἡ καρδιά σου εἶν' ἀδεια,
 τὰ μάτια σου ἔχουν τῆς αὐγῆς τὸ δροσερὸ τὸ φέγγος,
 καὶ ἡ περφόρεια στὸ κρατάει ψηλὰ τὸ μέτωπό σου.
 Ποτέ σου δὲν ξαπλώνεσαι, ποτέ σου δὲ στενάζεις,
 ἢ πλάνη μόλις ἔγγιξε σε, λιγοθυμᾷ καὶ πάει.
 Ἀγέλαστη, τὸ λάγγεμα τοῦ πόθου ἐσὺ δὲ νοιώθεις
 καὶ μόνο ξαίρεις κι' ἀγαπᾷς τὴν ἀμετρη τιμὴ σου.
 Ἐπίσω ἀπὸ τοὺς λόφους σου ποῦ οἱ μέλισσες χορεύουν,
 νὰ σκαρφαλώνει τὴ θωρεῖς τὴ δόξα τοῦ Κορνήλιου.
 Στ' ὄνειράτο σου τὸ ἥρεμο ποῦ τέλος δὲν γνωρίζει,
 περνάει ὁ Σίντ, ὁ Ἀλέξανδρος ἀντάμα κι' ὁ Ρολάνδος.
 Καὶ φλέγομουν ἀπ' τ' ὄνειρο κι' ἀπὸ τὴ θερμὴ ἐγὼ,
 τὴ μεγαλόπρεπη σιγὴ τὴ γέμιζα μὲ κλάμμα,

ὥσπου νὰ νοιώσω μ' ἔκανες, βασίλισσα τὸ ἀσπίδας,
 πὼς μιὰ ἠδόνισσα καρδιά μοιάζει καρδιά πολέμια...
 —Μιὰ μέρα, σὰν ἡ ἀνοιξὴ ροδίσει τὰ μπουμπούκια,
 νὰ γονατίσω θεναρθῶ μπρὸς στὴν Ἀκρόπολή σου,
 ἐνῶ λαμπρὸς καὶ διάφανος θὰ μὲ κυκλώνει αἰθέρας.
 Στὴ γῆν ἐτούτη τῶν Θεῶν ἄχ! δὸς μου νὰ πεθάνω!
 Στὸ φωτεινὸ καὶ κάτασπρο θένα μοῦ βάλλουν μνηῆμα
 τὸν ἄργιλο ποῦ θὰ πλαστεῖ σὲ σχῆμα περιστέρας,
 ἕναν καθρέφτη ἀνάμεσα σὲ λούλουδα, κι' ἀκόμα
 τὴ ζωγραφιὰ τοῦ Ἐρωτα ποῦ στὴν καρδιά μου ἐζοῦσε.
 Δέξου με τότε' ἐσύ, Θεά, σωστὴ καὶ πάντα δίκια,
 μέσ' τὸ αἰώνιο βλέμμα σου καὶ στὸ βασιλείο σου.
 Κι' ἄς εἶμαι κάτω ἀπ' τὴν πλατειὰ παλάμη τοῦ χερσιῶ σου,
 μ' ἀνθρωπινὰ τὰ μάτια μου, μιὰ Νίκη φτερωμένη.
 Κι' ἔτσι νὰ βλέπω τὴν αὐγὴ τὰ κύματα ὡς ξυπνοῦνε,
 καὶ τὰ κατσίκια νὰ πηδοῦν στὰ ῥόδινα τὰ βράχια.
 Νὰ μοῦ χαρίζει τοῦ βουνοῦ τ' ὀλάνθιστο θυμάρι
 τὴν πιπεράτη του εὐωδιά μαζί καὶ τὴ μελένια.
 Κι' ἀφοβα πιά κι' ἀνέμποδα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀπείρου
 νὰ τριγυρίζω πίσωθεν ἀπ' τὴ σκιά τοῦ Ὀμήρου...

Μετάφραση ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ

Τ' ἈΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Ὁ φιλελεύθερος χαρακτήρ τοῦ ἀγῶνος
 τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας δὲν ἀμφισβη-
 τεῖται ἀπὸ κανένα. Οἱ ἡρωϊσμοὶ καὶ αἱ θυ-
 σίαι αἰτίνας ἔλαβον χώραν, δὲν ἀφίνουν ἀμ-
 φιβολίαν καὶ εἰς τὸν πλεόν κακῶς προδια-
 τεθειμένον. Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς, ἡ
 διαφορὰ παραδόσεων καὶ ἠθῶν ποῦ ἐχώριζον
 ὡς ἄβυσσος τοὺς κατακτητὰς ἀπὸ τοὺς ἐπα-
 ναστάτας, ἐτόνωσαν τὸν φυσικὸν εἰς κάθε-
 λαὸν πόθον τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτοδιαθέ-
 σεως, ἀποτελοῦν δὲ τὴν φυσικότεραν καὶ
 περισσότερον «ἀνθρωπιστικὴν» ἐξήγησιν.

Ἄλλ' αἱ ὑπὲρ ἐλευθερίας θυσίαι, ὅσον καὶ
 ἂν τιμοῦν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅσον καὶ
 ἂν τιμοῦν τὴν νεοελληνικὴν φυλὴν, δὲν εἶ-
 ναι, νομίζομεν, τὰ μόνα, ἴσως οὔτε τὰ κυ-
 ριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐ-
 παναστάσεως τοῦ 1821. Πολλοὶ λαοὶ ἐπο-
 λέμησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των καὶ ἂν

αἱ θυσίαι των δὲν φθάνουν εἰς τὴν ἠθικὴν
 ἔννοιαν τοῦ ὀλοκαυτώματος τοῦ Μεσολογ-
 γίου, ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν ἡρωϊσμοὺς διὰ
 τοὺς ὁποίους δικαίως ὑπερηφανεύονται. Ὁ ἀ-
 γῶν ὅμως τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας παρου-
 σιάζει ἄλλα ἀνθρωπιστικὰ καὶ ἐκπολιτιστι-
 κά στοιχεία, τῶν ὁποίων στεροῦνται, συνο-
 λικῶς ἢ μερικῶς, ὅλοι οἱ λοιποὶ «φυλετικοὶ»
 φιλελεύθεροὶ ἀγῶνες. Γὰ στοιχεῖα ταῦτα
 θάναζητήσωμεν ὅχι εἰς τὸν λαόν, ὅπου εὐ-
 ρίσκονται μὲν ὑποσυνειδήτῃ καὶ πολλάκις
 ἐκδηλοῦνται ἐνσυνειδήτῃ, ἀλλὰ πάντως εἰς
 τὰς πράξεις του καὶ τὰς ἐν γένει ἐκδηλώ-
 σεις του, κυριαρχεῖ τὸ αἰσθημα τῆς ἐλευ-
 θερίας καὶ τῆς θρησκείας. Θὰ θάναζητήσω-
 μεν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ καθοδηγητὰς
 τοῦ ἀγῶνος, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπισή-
 μους πράξεις τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.
 Θεμελιῶδες καὶ ὅπως ἴδιον χαρακτηριστι-

κόν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ἀναμφισβητήτως ἡ παράδοσις τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου τῆς φυλῆς καὶ ἡ προσπάθεια τῆς διὰ τῆς πολιτικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀναγεννήσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, προσπάθεια ἣτις ἐνέπνεε τὰς πράξεις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀγῶνος, ὑπῆρξε δὲ ἡ κυριωτέρα ἀφορμὴ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐνισχύσεων. Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντος ἐκπαιδευτικοῦ κινήματος, ἐξ ἴσου χαρακτηριστικοῦ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἴσως ἀσχοληθῶμεν ἄλλοτε ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Νέας Ἑστίας». Περιοριζόμεθα δὲ σήμερον εἰς ἓν καθ' αὐτὸ «ἀνθρωπιστικόν» στοιχείον, ποῦ χαρακτηρίζει καὶ τιμᾶ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας μας.

Ὀλίγους μόλις μῆνας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, πληρεξούσιοι ὄλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, συγκεντρωθέντες εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, διεκήρυξαν ἀνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπολιτικὴν ὑπαρξίν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἰς δὲ τὸ ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῶν πολίτευμα (1 Ἰανουαρίου 1822), ὡς ἐξῆς διετύπωσαν τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας:

«Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰσὶν ἴσοι ἀπέναντι τῶν νόμων, ἀνευ τινὸς ἐξαιρέσεως. Ὅσοι ἐξώθεν ἐλθόντες κατοικήσωσιν ἢ παροικήσωσιν εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς Ἑλλάδος, εἰσὶν ἴσοι μετὰ τοὺς Ἕλληνας ἀνώπιον τῶν Νόμων.

«Ὅλοι οἱ Ἕλληνες δεκτοὶ ἐπίσης εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ στρατιωτικὰ καὶ εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς τιμὰς, δοτῆρ δὲ ἐκάστου ἡ ἀξιοσύνη του.

«Ἡ ἰδιοκτησία, τιμὴ καὶ ἀσφάλεια ἐκάστου Ἑλλήνου, καὶ παντὸς ἀνθρώπου, ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας εὐρισκομένου, εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Νόμων.

«Ὅλοι αἱ εἰσπράξεις πρέπει νὰ διανέμονται δικαίως, καὶ ἀναλόγως εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς ἐπικρατείας, καμμίαν δ' εἰσπραξίαν δὲν γίνεται ἀνευ προεκδοθέντος νόμου καὶ κανένας νόμος περὶ εἰσπράξεως δὲν ἐκδίδεται, εἰμὴ δι' ἓν καὶ μόνον ἔτος.

«Ὅλοι Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ κοινοποιῶσι ἄλλως τε καὶ διὰ τῶν τύπων τὰς δοξασίας των, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀκολούθους τρεῖς ὅρους:

α') Νὰ μὴ γίνεταί λόγος κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. β') Νὰ μὴν ἀντιβαί-

νωσιν εἰς τὰς κοινὰς ἀποδεδεγμένας ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς. γ') Νὰ ἀποφεύγωσι πᾶσαν προσωπικὴν ὕβριν.

«Εἰς τὴν Ἑλλ. ἐπικράτειαν οὔτε πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται ἀνθρώπος, ἀργυρώνητος δὲ παντὸς γένους καὶ πάσης ἰθυσκείας, ἀμαπατήσας τὸ Ἑλλ. ἔδαφος, εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἀπὸ τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἀκαταζήτητος.

«Κανένας δὲν δύναται νὰ βιασθῆ νὰ διαφύγῃ τὸ ἀνῆκον κριτήριον.

«Καθένας δύναται νὰ ἀναφέρηται πρὸς τὸ βουλευτικὸν ἐγγράφως, προβάλλων τὴν γνώμην του ἐπὶ παντὸς πράγματος.»

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν σημασίαν τοῦ περὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ἀνωτέρω μέρους τοῦ Ἀ Ἑλληνικοῦ συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἄλλωστε ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὄλων τῶν μετέπειτα Ἑλληνικῶν συνταγμάτων, καὶ νὰ χαρακτηρίσωμεν δι' αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, πρέπει νὰ μεταφερθῶμεν πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ περιφημος «προκήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου», ἣτις προφανῶς ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδαμῶς τῆς Εὐρώπης εὐρίσκειτο ἐν χρήσει. Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία κατέπνιγε πᾶν φιλελεύθερον κίνημα καὶ ἡ «ἐλέω Θεοῦ» ἐξουσία τῶν ἡγεμόνων ἐκυριάρχει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Ὁ ἐπαναστατημένος Ἑλληνισμὸς ριφθεὶς εἰς ἐξοντωτικὸν πόλεμον, μὲ πολεμικὰ μέσα ἀνεπαρέκτατα, κατὰ ἐχθροῦ ἀνεξαντλήτου εἰς στρατοὺς καὶ στόλους, εἶχε βέβαια τὸ δικαίωμα νὰ σκεφθῆ κατ' ἀρχὴν μόνον περὶ τῆς σωτηρίας του καὶ τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπετύγχανε τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ τυράννου του, καὶ ν' ἀφήσῃ δι' ἀργότερον τὰς ἰδεολογικὰς θεωρίας. Θὰ ἔπρεπε μᾶλλον, νὰ κατορθώσῃ νὰ γίνῃ κράτος καὶ κατόπιν νὰ σκεφθῆ περὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν του. Ἐπὶ πλέον ἐκλιπαρῶν καὶ ἐλπίζων εἰς τὴν βοήθειαν τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, εἶχεν ὑπέρτατον συμφέρον νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς πανισχύρους ἡγεμόνας, οἵτινες ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἠνείχοντο εἰς τὴν Μεσόγειον κράτος μὲ τὸσον φιλελεύθερους θεσμούς. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἠθικὴ ἔννοια τῶν ἀρχῶν τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐπιδαύρου. Ὅτι,

παρὰ πᾶσαν πρακτικὴν σκοπιμότητα, ἀντιθέτως ἀκόμη πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐπαναστάσεως, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ἀγῶνος, οἱ ἐπαναστάται διεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ πολίτου, θεωρήσαντες ταῦτα ὡς βᾶσις στοιχεῖα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀγῶνος. Τοιοῦτοτρόπως ἐτόνωσαν τὴν ἐπανάστασιν των μὲ ἀνωτέρας ἠθικὰς ἀρχὰς, ἐγενίκευσαν τὴν ἀνθρωπιστικὴν σημασίαν τῆς καὶ ἔδωσαν εἰς τὰς μετέπειτα θυσίας των ὑψηλότερα σύμβολα.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γεννᾷ τὴν ἐκπληξὴν καὶ ἐν πολλοῖς τὸν θαυμασμόν τοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἐγγράφων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἶναι ὁ ἀνθρωπιστικὸς καὶ ἀπολύτως ἐκπολιτιστικὸς τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἠθέλησαν οἱ ἀρχηγοὶ νὰ διεξαγάγουν τὸν πόλεμον. Βέβαια, εἰς μίαν τόσον θηριώδη καὶ ἐξοντωτικὴν πάλην δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ λάβουν χώραν πολλὰ ἀτοπήματα, τὰ ὁποῖα εἰς ὠρισμένας στιγμὰς ἀπελπισίας ἢ ἰσχυρισμοῦ ἔλαβον ἕκτασιν ἀπανθρωπίας. Ἐν τούτοις ἀποτελεῖ τιμὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶς αἱ Τουρκικαὶ παραβιάσεις συνθηκῶν, σφαγαὶ καὶ λοιπὰ ἀπανθρωπία διεξήγοντο πάντοτε ἐκ προμελέτης καὶ κατ' ἀνωτέραν ἐπιταγὴν, αἱ ἐκ τῶν Ἑλλήνων διαπραχθεῖσαι, ἀν καὶ εἰς ἀσυγκρίτως μικρότερην κλίμακα, ὠφείλοντο εἰς λαϊκὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὀχλοκρατικὴν ἐξέγερσιν. Οἱ ἀρχηγοὶ ὄχι μόνον οὐδέποτε μετέσχον, ἀλλ' ἐπραξάν πάντοτε πᾶν ἐπιτῆδυναντο ὅπως ἀποτρέψουν. Ἐχομεν περὶ τούτου ἀπειρίαν συγχρόνων μαρτυριῶν ἀναμφισβητήτου κύρους. Ἀλλὰ προτιμῶμεν τὰ ἐπίσημα ἐγγράφα τὰ ὁποῖα ἐξῆλθον ἀπὸ τῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν, ὡς δίδοντα ζωτικωτέρην εἰκόνα τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ αἰχμαλωτιζόμενοι Ἕλληνοὶ πληθυσμοὶ ἀπεστέλλοντο εἰς τὸ Ἰσλαμικὸν ἐμπόριον τῶν σκλάβων, ἰδοὺ μὴ χαρακτηριστικὴ προκήρυξις Ἑλληνικῆς διοικήσεως:

AP. 113.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΓΕΡΟΥΣΙΑ

Σὺς περικλειόμεν ἀντίγραφον ὑπ' ἀρ. 151 τοῦ θεσπίσματος τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως ὑπὲρ καταργήσεως τῆς δουλείας. Ἡ ἀνθρωπότης ἔπρεπε βέβαια νὰ ἐλπίσῃ τοιαῦτα φι-

λανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης φρονήματα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, αἰσθανομένους τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας, μαχομένους ὑπὲρ αὐτῆς καὶ βδελυσσομένους τὴν αἰσχρὰν καὶ ἀπάνθρωπον ἀτιμίαν τοῦ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν τὸ πλάσμα τοῦ Ὑπερτάτου Δημιουργοῦ τοῦ παντός. Διὰ ταῦτα ἡ κεντρικὴ Διοίκησις ἐπιτάττει πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐπαρχιώτας σας, ὅσοι καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ἀγοραζομένους Τούρκους καὶ παντὸς ἔθνους ἀνθρώπους, ἢ ἀνδρας ἢ γυναῖκας, νὰ τοὺς ἀφήσουν ἐλεύθερους καὶ νὰ μὴ τοὺς παρενοχλοῦν εἰς τὸ παραμικρόν, καθότι ὁ ἀνθρώπος δὲν ἔχει δικαίωμα ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας τῶν ὁμοίων του λογικῶν ὄντων, καὶ ὅποιος δὲν ἐκτελέσῃ ἀνυπερθέτως τὴν δικαιοτάτην ἐπιταγὴν ταύτην, ἀνάγκη νὰ ἐναχθῆ παρὰ τῆς φιλογενοῦς Ἐφορείας πρὸς τὴν Διοίκησιν, διὰ νὰ παιδευθῆ κατὰ τοὺς νόμους. Ἐρρωσθε.

Τριπολιτσά, 21 Μαρτίου 1822

ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

ἀντιπρόεδρος

(Ἀκολουθοῦν αἱ ὑπογραφαὶ τῶν γερουσιαστῶν).

* *

Εἶναι γνωστὴ ἡ θηριώδης μετὰ τῆς ὁποίας διεξήχθη, κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη, ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων συνέβησαν μόνον εἰς στιγμὰς λαϊκῶν ἐκρήξεων, ὅταν ἐστάθη ἀδύνατον εἰς τοὺς ἀρχηγούς νὰ ἐπιβληθοῦν. Σώζεται μίαν ἡμερησίαν διαταγὴ πρὸς τὸ στράτευμα τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Πελοποννήσου Θ. Κολοκοτρώνη, ἐκ τῆς ὁποίας παραθέτομεν μερικὰ τεμάρια:

«Ἀρχηγοί, καπεταναῖοι καὶ λοιποὶ ἀδελφοὶ στρατιῶται ὄλοι ἐπίσης. . . . Ἐχει χρέος ὄλον τὸ στράτευμα νὰ φυλάττῃ ἀκριβῶς καὶ ἀπαραβάτως κάθε συνθήκην καὶ διαταγὴν τὴν ὁποῖαν ἤθελε κάμει ὁ στρατηγὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν καὶ καπεταναίων, εἴτε διὰ τοὺς ἐχθρούς εἴτε διὰ κάθε τι.

Ὅσοι ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἠθέλον ρίψει τὰ ὄπλα των, εἴτε γενικῶς εἴτε μερικῶς, χρεωστοῦμεν ὄλοι νὰ μὴν τοὺς στοχαζώμεθα πλέον ὡς ἐχθρούς, ἐπειδὴ τοῦτο ὄχι μόνον εἶναι νόμος φιλάνθρωπος γενικῶς, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐν ἀπὸ τὰ σωτηριωδέστατα στρατηγήματα: διὰ νὰ μὴν παραβιάζῃ ὁ νικητὴς τὸν

νικώμενον, νὰ καταντῆ εἰς ἀπελπισίαν καὶ νὰ προτιμῆ καλλιτέρα τὸν ἐντιμὸν θάνατον παρὰ νὰ λάβῃ τὴν τύχην τοῦ ἀτίμου στραγισμοῦ, καὶ πρὸς τούτους ὅταν τοῦτο δὲν φυλάττεται, ἀμαυρώνεται ἡ χαρακτῆρ τοῦ ἔθνους μας καὶ κατακρινόμεθα ὡς ἀσπλαγχνοὶ ἀπανθρώπως καὶ βάρβαροι.

Ὅλοι ἡμοῖως χρεωστοῦν καὶ καπετανάιοι καὶ στρατιῶται ἐν κειρῷ ἐστρατείας ἀπ' ὅπου περνοῦν νὰ ἀπέχουν μακρὰν ἀπὸ κλοπῆν, ἀρπαγῆν, ὑβρίν, βλαβδισμόν καὶ ἀπὸ κάθε ἀταξίαν, δυναστείαν καὶ κατάχρησιν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν μας Χριστιανῶν, εἴτε κοινῶς εἴτε μερικῶς, ταῦτα πάντα εἶναι ὅλως διόλου ἀσυγχώρητα, καὶ ὅστις πιεσθῆ εἰς κανὲν τούτων θέλει παιδεύεται μὲ ἀσπλαγχλίαν καὶ αὐστηρότητα κατὰ τοὺς στρατιωτικούς νόμους. . . . Ὁ κλέπτης καὶ ἡ ἄρπαξ καὶ ὅστις πέρνει ἀδίκως καὶ δυναστικῶς καὶ κρατεῖ ὅποιονδήποτε πρῶμα, εἰ μὲν ἀπλοῦς νὰ ἐπιστρέφει μετ' αἰσχύνης τὸ πρῶμα καὶ νὰ παιδεύεται αὐστηρῶς κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ σφάλματος καὶ πράγματος κατὰ τὰς περιστάσεις, εἰ δὲ ἀξιωματικῶς νὰ ἐπιστρέφει ὁμοίως τὸ πρῶμα μετ' αἰσχύνης καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ θεωρῆται ὡς ἀνάξιος καὶ νὰ χάνῃ τὸ ἀξίωμα του, ἀφοῦ κριθῆ καὶ ἀποφασισθῆ ἀπὸ τὸ πολεμικὸν κριτήριον ὅτι τῷ ὄντι εἶναι ἐγκληματίας.

Ὅστις τραβῆξαι ἄρματα ἐπάνω εἰς ἄλλον καὶ δὲν τελειώσῃ τὸν φόνον, ἢ καταδικῆ του κρέμαται ἀπὸ τὴν περίστασιν καὶ τὸ πολεμικὸν κριτήριον.

Ὁ φονεὺς ἀφοῦ κριθῆ ἀπὸ τὸ πολεμικὸν κριτήριον καὶ ἐλεγχθῆ ὡς φονεὺς θέλει καταδικάζεσθαι ἀσυγκαταβάτως εἰς φόνον καὶ τὸ πρῶμα τοῦ θὰ γίνεταὶ δημόσιον καὶ ἡ γενεὰ του θὰ θεωρεῖται ἀτίμος.

Ὅστις ἀρπάσῃ ἢ ἀτιμάσῃ γυναῖκα ἢ θυγατέρα τινός, ἀφοῦ ἐλεγχθῆ θέλει καταδικάζεσθαι εἰς θάνατον, ἐπειδὴ τὸ ἔγκλημα αὐτὸ θανατόνει πολιτικῶς τὴν τιμὴν ὅλης τῆς συγγενείας τῆς ἀτιμαζομένης. . . .

Στρατιῶται, ἢ εὐδοκίμησις τῶν στρατιωτικῶν καὶ πατριωτικῶν ἐπιχειρημάτων μας καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος κρέμαται ἀπὸ τὴν εὐταξίαν μας, τὴν εὐπειθειάν μας καὶ τὴν μεταξύ μας εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν καὶ τὴν καλὴν μας διαγωγήν. Ἐν εἰσθε γνήσια τέκνα τῆς πατρίδος, προσέχετε καλὰ καὶ εἰς ὅλα ταῦτα διὰ νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ ἐλευθε-

ρωθῶμεν καὶ νὰ ἔχωμεν τῆς Παναγίας καὶ τῆς Πατρίδος τὴν εὐχὴν.

Σαραβάλι 2 Μαρτίου 1822

Ὁ Στρατηγός

Θ. ΚΟΛΟΚΩΤΡΩΝΗΣ.

* * *

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, καὶ εἰς τὰς πλέον ἐνδόξους του στιγμὰς τῆς κυριαρχίας ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ εἰς τὰς πλέον δυστυχεῖς ὥρας, ὅταν διεξήγαγεν ἀγῶνα καταπληκτικῶς ἀνίσον, οὐδέποτε ἐνισχύθη εἰς πειρατικὰς καὶ ἐν γένει ἀναρχικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἴδου μὲν προκήρυξις πρὸς τὰ πληρώματα ὑπὸ τοῦ στολάρχου κατ'ἐπιταγὴν τῆς διοικήσεως τῶν τριῶν νήσων:

«Φίλοι ὁμογενεῖς προστώτες τῶν ἑλληνικῶν νήσων καὶ παρχίλων καὶ λοιποὶ κάτοικοι αὐτῶν.

Ὁμογενεῖς οἱ προστώτες τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι αὐτῶν, ὁ πόλεμος τὸν ὁποῖον κάμνομεν κατὰ τῶν ἀσεβῶν τυράννων δὲν εἶναι κλέπτικος, ἀλλὰ ὅλον τοῦ ἔθνους μας, ἀποφασισμένος θεόθεν καὶ ὀργανισμένος ἀπὸ μεγάλους ἀνδρὰς. Ζητοῦμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ γένους μας καὶ δι' αὐτὴν συνεισφέρομεν ὅλοι καὶ ὄπλα καὶ πλοῖα καὶ σώματα, πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχωμεν εἰς ὅλα μας τὰ κινήματα νὰ ἔχωμεν ἐνωμένην τὴν ἀνδρείαν μὲ τὴν τιμὴν, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τοὺς ἀληθινοὺς φίλους τῆς ἐλευθερίας, νὰ μὴ ἐνοχλῶμεν τοὺς ὁμοπίστους καὶ ὁμογενεῖς μας, ἐξ ἐγκντίας μάλιστα καὶ νὰ βοηθῶμεν τὴν ὑπὲρ τοῦ γένους ἀγαθὴν προθυμίαν τῶν, ὁμοίως πρέπει νὰ σέβασθε καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων τὰ πλοῖα καὶ τοὺς ὑπηκόους. Ἡμεῖς δὲν πολεμοῦμεν παρὰ μόνον τοὺς τυράννους Ὀθωμανούς, τὰς δὲ ἄλλας δυνάμεις σεβόμεθα καὶ τιμῶμεν. Προσέχετε λοιπὸν, ἀδελφοί, νὰ μὴ πειράξῃ κανεὶς οὔτε ἀνδρὰ ὁμογενῆ, οὔτε πλοῖον Ἑλληνικόν, ἀλλὰ νὰ φέρεσθε ὅλοι πρὸς ἀλλήλους μὲ ἀγάπην καὶ φιλανθρωπίαν, κατὰ δὲ τῶν τυράννων μὲ ἀμετάτρεπτον ἐνθουσιασμόν, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ πειράξῃ ἀδίκως καὶ ληστρικῶς ἢ πλοῖον Ἑλληνικόν ἢ ἀνδρὰ Χριστιανὸν ἢ ἄλλης δυνάμεως οὐδέτερας, ὁ τοιοῦτος θέλει κρινεταὶ ἐχθρὸς τοῦ γένους καὶ ὡς τοιοῦτος θέλει καταστρέφεται. Ὑγιαίνετε εὐτυχοῦντες ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Ἑλλ.ην. στόλον συναινέσει τῶν νήσων Ὑδρας, Σπέτζας, Ψαρράς».

Ὁ τρόπος τὸν ὁποῖον ἐφήρμοσαν οἱ Τούρκοι πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ, ὑπερβαίνει κάθε ὄριον ἀπανθρωπίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Ἑλλ.ην. διοικητὴς ἀπηύθυνεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον:

«Ὀθωμανοὶ τῆς Κρήτης: Παντοῦ ἔλαβον οἱ Ἑλληνες τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας, ὄχι διὰ νὰ θανατώσωσιν ἀνθρώπους ἀόπλους καὶ ἀδυνάτους, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσωσιν τὴν ἀνθρώπινον δικαιοσύνην καὶ ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἐφ' ἀπαξ ἀπὸ τὰς ἀπανθρώπους ἀδικίας: καὶ λυπούμεθα διότι σεῖς πράττετε ὅλον τὸ ἐναντίον, παραγνωρίσαντες δυστυχῶς τὸν νόμον τῆς φιλανθρωπίας, ἐκακοποιήσατε καὶ ἐθανατώσατε μὲ περισσοτέραν καταφρόνησιν, παρὰ ἐὰν ἦσαν κτήνη, ἀνθρώπους καὶ ὄχι ὀπλοφοροῦντας, ἀλλὰ γέροντας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ, καὶ ἐπιμένετε πράττοντες τ' αὐτὰ ἀδικήματα, τὰ ὅποια ἠμποροῦσαν νὰ γίνωνται εἰς μόνον τοὺς βαρβάρους αἰῶνας, καὶ ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν, ἐξυβρίζοντες μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ αὐτὸν τὸν δημιουργὸν Θεόν. . . . Εἴμεθα δὲ αὐστηρῶς διατεταγμένοι καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν Διοίκησιν μας νὰ ὑπερκαίωμεν ζώην, περιουσίαν καὶ τιμὴν ἐκείνων, ὅσοι ἤθελον προσέλθει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὄπλων μας. Ὁ παρὼν πόλεμος δὲν εἶναι ὡς κακῶς ὑμεῖς τὸν νομίζετε πόλεμος κλέπτικος, ἀλλ' εἶναι ἐθνικὸς πόλεμος, ἀναγνωρισμένος ἤδη ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον, οἱ Ἑλληνες ἔχουσι σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ζήσωσι τοῦ λοιποῦ ὡς ἀνθρωποὶ, ἀφοῦ συστήσωσι καὶ μὲ τὸν κίνδυνον τῆς

ζωῆς τῶν νόμων, οἱ ὅποιοι αὐστηρῶς νὰ προστατεύωσι τὰ δίκαια παντὸς ἀνθρώπου.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Κρήτης
ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ»

Τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα, ἐλάχιστον μέρος τῶν ὧν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρατεθοῦν, συνετάχθησαν βέβαια ἀπὸ μορφωμένους Ἑλληνας ἢ ἀνθρώπους ἔχοντας βαθυτέραν συναίσθησιν περὶ τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκεν ἡ ἐπαναστάσις. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῶμεν, ὅτι δὲν ἔγιναν διὰ τὴν ὑστεροφημίαν, διὰ νὰ τὰ διαβάσωμεν ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι καὶ νὰ τοὺς κρίνωμεν, ἀλλὰ διότι τὸ κυριαρχοῦν εἰς αὐτὰ πνεῦμα ἐξεπροσώπει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγώνος. Εἶναι δὲ εὐκόλον νὰ φαντασθῆ τις, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ ἀδιάκοπος καὶ τραχύτατος ἀγὼν ἐτράχυνε φυσικῶς καὶ τὰ ἦθη, ἐξηγρίωνε ἐτι περισσότερο τὰ πνεύματα καὶ ἐξεμηδένιζε τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, τὶ θὰ ἐγένετο ἐν Διοικήσεσι καὶ ἀρχηγοὶ δὲν ἐκήρυσσον διαρκῶς τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν τάξιν, καὶ ἐν δὲν ἐξώρριζον ἀποχὴν ἀπὸ βιαιοπραγίας. Διὰ τοῦτο τὰς διακηρυχθεῖσας εὐθὺς μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, καθὼς καὶ τὰς προκηρύξεις καὶ διαταγὰς τῶν τοπικῶν Διοικήσεων καὶ τῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν, πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ βιαιοπραγίας καὶ ἐν γένει διεξαγωγῆν τοῦ πολέμου μὲ κανόνας φιλανθρωπίας καὶ πολιτισμοῦ, θεωροῦμεν ὡς τὰ χαρακτηριστικώτερα ἀνθρωπιστικά στοιχεία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἐνισχύουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀγώνος τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὡς σταθμοῦ ἐν τῇ ἰστορίᾳ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

ΑΠ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ (*)

ΜΕΡΟΣ Δ'. Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

I. Βαριά κουντίνα

Ούλη τὴν ἡμέρα δὲν ἀνοίξε μάτι ὁ γέρο Φώτης. Ἦτανε κατάκοιτος στάφαντα, σὰν καταφωνιασμένος. Τόπο τόπο, πού σταμάταγε γιὰ λίγο καὶ ἡ ἀνάσα του, φαινότανε καθεαφτοῦ σὰν τὸν πεθαμένο. Ἀξαφνα ἐπαίρνε μιὰ βαθιὰ ἀναπνοή κι ἀρχίναγε νὰ παραλογάει.

Χρονῶνε συβάντια, γενομένα παλαιά, στὰ νιάτα του, τοῦ τὰ φέρνει στὴ θύμηση ἡ παραζάλη τοῦ πυρετοῦ του καὶ κουβεντιάζει, κοιμισμένος ὅπως εἶναι, σὰ νὰ γίνονται τώρα, ἐτοῦτ' τὴν ὥρα:

— Μὰ καημένη Μαριωρή... τί θεοζαλιά ναι φτούνη... Δὲν ἔκανες νισάφι, ἀτρίμερηγη λεχώνα; Ἡ ἔλεγες πὼς δὲ θὰ ξαναβρεῖς πουρνάρια καὶ τὰ βαλες οὐλα κοπανιά!..

Τὰ λέει μὲ παράπονο, σὰν τωραδὰ νὰ πάντησε τὴ γυναῖκα του, οὔτε τριῶν ἡμερῶν λεχώνα, καὶ τὴ γλυκομαλλώνει, ἐπειδὴ ζαλώθηκε πολλὰ πουρνάρια καὶ μπορεῖ νὰ κακοπάθει...

Κι ὁ νοῦς του πιάνει ἄλλο στρατὶ καὶ μονοπάτι:

— Ἐφέτο δὲ θὰ χουμε τὴν περσινὴ κρᾶνη... Θὰ γένει καλὸς χινόπωρος... Τὰ πρόβατα θὰ τὴν πετσώσουνε χλόη... Καθὼς θὰ ναι βασταμένα, θὰ βγάλουνε καλὰ ἀρνιά καὶ θὰ πιάνει καὶ μιὰ δὲκὰ γάλα ἡ πασαμιά!..

Μὰ ὅσο νὰ εἰπεῖ νὰ φανεῖ ἓνα φτυχισμένο χαρμόγελο στὰ μαραιμένα χεῖλα του καὶ νὰ λάφει ἀπὸ φχαρίστια τὰ πρόσωπό του, πάλι τὸ σκοτειδιάζει ἡ συλλογιά καὶ τὸ τριβέλι:

— ἰάει τοῦ κερατᾶ!.. Οὔτε «τσιὰν» δὲ θὰ κάμει ἐτοῦτ' τὴν ἀνοίξη!... Μπίτι δὲ θὰ δροσίσει!... Σαφοῦ ξεραθῆκανε καὶ τὰ πουρνάρια, πὼς νὰ βαστάξουν τὰ γεννήματα!.. Πᾶει! Οὔτε τὸ σπόρο δὲ θὰ μαζώξουμε... Κρίμα στὰ τούραγνα τῆς φτώχειας!

Πάβει λίγο, σταματᾶει καὶ ἡ ἀνεπνιά του, κόβονται καὶ τὰ παραμιλήματα. Στερνά παίρνει δυνατὸν ἀνασασμό, σὰν κατάβαθο ἀναστέναγμα, καὶ ξακολουθᾶει τἀλληστρατίσματα πού φέρνει στὰ λόγια καὶ στὸ λαϊκό του ἡ φλόγωση τῆς κάψας:

— Καθὼς πάει ὁ χειμῶνας δὲν πιστέβω νὰ λείψουμε καρδᾶρα ἐφέτο!... Οὔτε θὰ βελάξει λιάνωμα... Χρειάζεται λιβάδι ἀβόσκηγο... Ἐσύ ξαίρεις, Γιώργη... Νὰ πᾶς ἐκεῖ πού σ' ἔστειλα... Νὰ ρωτήσεις... Καταλαβαίνεις ἐσύ, Γιώργη, δὲν εἶσαι ἀνόητος...

Ἡ Γιώργαινα, πού ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἐμπαινε μέσα μ' ἓνα κομμάτι παγωμένο χιόνι, γιὰ νὰν τοῦ βάλει στὸ κεφάλι, νόμισε πὼς κουβεντιάζει μὲ τὰ καλά του. Ἐκαμε νὰν τὸν ρωτήσῃ μὴ θέλει τίποτα, μὰ κείνος ἀρχισε νὰ φωνάζει: «ὀὐὐ, ὀὐὐ, ὀὐὐ!...» ὅσο νὰ σαλάχαγε βιαστικὰ τὰ γῆδια, σὰ νὰν τὰμπόδαγε ποιὸς ξαίρει ἀπὸ ποιὰ παγουρεμένη βοσκή...

Καὶ στὰ παραμιλήτᾶ του ἀκόρη στῆς κάψας τὸ νταλόδαρμα, κουμαντάρει ἡ ἔνοια, ἡ φροντίδα, ἡ λαχτᾶρα κι ὁ ἀγῶνας. Ἀφουτὰ νοῖωσε τὸν ἑαυτό του, διαρκίζει τὸ ἀσταμάτηγο μόχτημα χειμῶνα καλοκαίρι, μὲ ζέστες καὶ μὲ τσιφουρίλες. Ἀνάσα δὲν γνωρίζει ὁ ξωμάχος, οὔτ' ἔχει στασιὸ ποτέ του, ὡς πού θὰν τοῦ κλείσουνε τὰ μάτια καὶ θὰν τοῦ σταβρώσουνε τὰ χεῖρα... Ὅλα πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ χεῖρα του: σπαρτό, σκάλος, σκάρισμα καὶ νυχτόσκαρο, κλάρισμα, ξεγέννημα καὶ βυζάσματα, κλάδος

καταβολάδες, σκάψιμο, στερφοχώρισμα, τυροκομιά, βότανος, θέρος, τρύγος, ἀλώνια. Ὅλα πρέπει νὰ γένουνε, τὸ καθένα στὸν καιρὸ του ὅμως, γιὰτὶ ἔρχεται ἀλλουνοῦ ἀράδα. Ὅσο νὰ τελέσει ἓνα, ἄλλο ἀρχινᾶει, ἀπόκοντ' ἀκολουθᾶει ἄλλο κι ἄλλο, ἀμέτρητες κι ἀλογάριστες δουλιές, πού περνᾶνε καὶ ξαναγυρίζουνε, ὅπως οἱ μέρες καὶ οἱ μῆνοι, καὶ τελειωμοὺς δὲν ἔχουνε!

Μόνον ἀπ' ἀφτὴν τὴν ἔνοια, γιὰ τὶς δουλιές τοῦ σπιτιοῦ, δὲν ξεστρατίζει ὀλότελα ὁ νοῦς του, οὔτε σὰν εἶναι στὰ καλά του, οὔτε στὴν κουντίνα τῆς βαριαρρωστειᾶς, καὶ σὲ ὕπνο καὶ σὲ ξύπνο. Γιαφτὸ μέσα στᾶλλα περνοδιαβαίνουν ἀπὸ τὸ φλογισμένο κεφάλι του καὶ τὰ παντοτινὰ τριβέλια τοῦ χωριάτη: ἂν θὰ βρέξει τὴν ἀνοίξη κι ἂν θὰ γένει καλὸς χινόπωρος — πὼς θὰ πάνε τὰ γεννήματα καὶ τὰ πράματα. Ἀπ' ἀφτὰ κρέμεται ἡ ζωὴ τους καὶ μιὰ κακοκαιριὰ ἢ ἀναβροχίλα σὲ ἀνεπάντεχον καιρὸ γονατίζει καὶ βουλιάει κονάκια, ξεκληρίζει φαμελιές, ξεποντουλώνει ὀλόκληρα χωριά, δὲ μένει λιθῆρι ἀπάνου στᾶλλο...

II. «Νὰ χετε τὴν ἐφκή μου!...»

Τὸ βράδι βράδι ἤρθε νὰν τὸν εἶδει κι ὁ ξάδερφός του ὁ Ἀλέξης.

— Ἰλογα νὰ ναι; ρώτησε τὴ Γιώργαινα.

— Ἰλογα νὰ ναι, τοῦ λέει ἐκεῖνη σιγαλὰ καὶ λυπημένα: κοιμᾶται σὰν ξερὸς καὶ τὸν ἐρχε ἡ κάψα. Τὸ κεφάλι του πετᾶει φωτιές σὰν πυρωμένη πουγᾶνα...

Ὁ Ἀλέξης ζύγωσε κοντὰ στὸ παραγῶνι, πού ἦτανε κουκουλωμένος ὁ ἄρρωστος, μέρισε τὸ πανὶ μὲ τὸ χιόνι κι ἀπλωσε τὸ χέρι στὸ κεφάλι του, νὰ εἶδει σὰν τὴ κάψα ἔχει ἄμειψως ὅμως τὸ τράβηξε ἀποχαβρισμένος.

— Μπρί!.. ἔκαμε. Τί ἐναι δῶ; Ἐψήθηγε ὁ ἄθρωπος!

— Τὸ γλέπω, τοῦ λέει ἡ Γιώργαινα. Οὔλη τὴν ἡμέρα ἐδεδέτσι καίει καὶ βαροῦνε τὰ μέληγνα του σὰ σφυριά... Παραλογάει κιόλα...

Ὁ Ἀλέξης διάη κι' ἔκατσε στάντικρινὸ παραγῶνι, ἐπίασε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ τὰ δύο του χεῖρα, καὶ τήραγε τὸν ἄρρωστο σκερτικὸς κι' ἀμίλητος. Ἀπὸ τὴ σκασίλα καὶ τὴ στενοχώρια του ὄλο χουχουλιότανε καὶ πιρραναστέναζε.

Ἐναν καιρὸ ὁ γέρο Φώτης ἀνανοήθηγε.

Ἄνοιξε τὰ μάτια του κι' ἀγνάντεβε γύρο του χαῦλωμένα, σὰ νὰ μὴν καταλάβαινε πού βρισκότανε. Τήραξε δῶθε, τήραξε κεῖθε ἀργὰ κι' ἀποσταμένα, ὡς πού ἡ ματιὰ του καρσίντησε στὸν Ἀλέξη καὶ στυλώθηκε σὲ δάφτονε.

— Τί κάνεις, Φώτη; τονε ρώτησε κείνος.

— Δὲν εἶμαι καλά Ἀλέξη μου!..

— Κουράγιο ρέ! Μὴν ἀπελπίζεσαι σὰ μικρὸ παιδάκι!..

— Τί κουράγιο καὶ ξεκουράγιο Ἀλέξη. Δὲν εἶμαι καλά... Θὰ πεθάνω!..

— Ἄμ σὺπα, κακομοίρη! τὸν νταβράντησ' ὁ Ἀλέξης. Δὲν πεθαίνουν ἔτσι κ' ἔτσι οἱ ἀθρόποι!.. ἰάει! Μὲ τὸ τίποτα τὰ χασες; Μπίτι κιότης εἶσαι!

— Δὲν τὰ χασα, καημένε, οὔτε κιότης εἶμαι, μού κατάλαβα πὼς ἤρθε τὸ Ἰσιμό μου!.. Θυμᾶσαι τ' Ἀγιοδημητριοῦ πού ἔλειπ' ὁ νοικοκύρης ἀπὸ τὴν πλάτη;

— Καὶ γιὰ κείνο κατάλαβες πὼς ἔφτασε τὸ Ἰσιμό σου; εἶπε κοροϊδεφτικὰ τάχα μου ὁ Ἀλέξης. Δὲ ντρεπόμαστε λέ γὼ νὰ δίνουμε σημασία στὰ παλιοκόκαλα!

— Δὲν εἶναι ἡ πλάτη μοναχά, Ἀλέξη...

Πρωτῆτερα, τὴν ἀνοίξη, μὲ ρούμπωσε ὁ κούκος... Στὸ σώσιμο τοῦ σπαρτοῦ, ἓνα δειλινό, ἀμοριάστηκὰ κι' ἔδεκεῖ πόλλάγιασα λιγουλάκι εἶδα ἄνα ὄνειρο κακό... Ἐτῶρα, τίς στουρνές, ἔσκαπε τὰ βγό μου κι' ἀγουρηθῆκανε καὶ τὰ σκυλιά... Οὐλα τοῦτα Ἀλέξη, εἶναι σημάδια λωβὰ κι ὀλοφάνερα.

Κάτι ἐπίασε νὰν τοῦ εἰπεῖ ὁ Ἀλέξης, νὰν τὸν καρδιέψει, μὰ τίποτα κείνος. Στάπονηρεφτα, ἄδουλο καὶ εἰλικρινὸ μυαλό του, ὄλα ἐκεῖνα τὰ σημάδια ἦσανε σίγουρα κι' ἀλάθεφτα διοποιγήματα, καὶ τοῦ σκυλιοῦ τὸ ἄκαιρο βάβισμα καὶ τὸ ἀγουρητιὸ τοῦ κατσε σὰ λυπητερό βάρεμα τῆς καμπάνας, πού καλοῦσε κιόλα τοὺς χωριανοὺς στὸ θάνατό του. Γιαφτὸ καὶ δὲν ἤφερε ἀντίδραση στὴν ἀρρώστεια — παραδόθηκε. Γιὰ γιαντρός; Οὔτε καὶ νὰ κούσει δὲν ἤθελε.

— Ἐξῆσα χῶρις γιαντρὸ τόσα χρόνια, τοὺς ἔλεγε. Κεφάλι δὲ μὲ πόνεσε ποτές ὡς τώρα. Τώρα πᾶρρώστησα θὰ πεθάνω!..

Τὸ βράδι πού μαζωχτήκανε ὄλοι, ἔβαλε ἡ Γιώργαινα, τὸ τραπέζι γιὰ νὰ πάρουνε καμιὰ μπουκιά. Ὁ Ἀλέξης δὲν κάθησε: τοὺς καλονόχτισε, φκήθηγε «περραστικὰ» τοῦ ξάδερφοῦ του καὶ πάει σπῆτι του.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ὁ γέρος φαινότανε σὰν καλῆτερα τώρα. Σηκώθηκε κ' ἔκατσε σταβροπόδι. Τοὺς εἶπε καὶ τὸν ἐστυλώσανε μὲ ρούχα καὶ μὲ προσκέφαλα, πήρε τὸ Φρωτάκο στὰ γόνατά του κ' ὅσον καιρὸ τρίγανε οἱ ἄλλοι, τοῦ χαϊδοχτύπαγε τὴνα ποδαράκι του μὲ τᾶλλο καὶ τοῦ ἔλεγε κιόλας:

«Τὸνα πᾶσι γιὰ νερὸ
τᾶλλο φτειάνει τὸ χυλό·
ὄσο νὰ ρθεῖ κείνο ἀπὸ τὸ νερὸ
τρώει τᾶλλο τὸ χυλό!

Τσακωνόνται
καὶ βαριόνται·
πίτσι-βάλι, πίτσι-βάλι
πίτσι-βάλι, βάλι-βάλι
πίτσι-πίτσι, βάλι-βάλι...»

κ' ὄσο γληγόρεβε στὸ στερνὸ τὸ νηχὸ καὶ τάλαιφροχτυπήματα τοῦν ποδιῶνε.

Τὸ παιδάκι σβενόταν ἀπὸ τὰ γέλια ἀπὸ φτοῦνα κ' ἀπὸ τᾶλλα χαίδια καὶ γαργαλήματα, καὶ τόκανε ὁ παπούλης του. Σὰν ἀποφάγανε οἱ ἄλλοι καὶ σήκωσε τὸ τραπέζι ἢ Γιώργαινα, τῆς ἔδωκε τὸ παιδί νὰν τὸ βυζᾶσει καὶ νὰν τἀποκοιμήσει. Τὸ φίλησε πρῶτα πολλὴ ὥρα κ' ἀπὸ τὸ πῆθωκε στὰ χέρια τῆς μάννας του.

Στερνὰ σουβαρά, ἀτάραχτα κ' ἀσεκλήτηγα, ἔπως μπρουτὰ ἀρρωστήσει πού κουβεντιάζανε γιὰ τὶς δουλιές τους, ἀρχίνησε νὰ ὀδηγᾷ καὶ νὰ ὀρμηγέβει τὰ παιδιὰ του:

— «Παιδιά μου, σᾶς ἀφήνω τὴν ἐφκὴ μου!.. Ἐμένα σιωθήκανε οἱ μέρες μου... Λίγα ν' ἀκόμα τὰ ψωμιά μου...

Σᾶς ἀφήνω διάτα νὰ μὴ μὲ κλάψτε.

Κ' οὔτε νὰ λυπηθεῖτε γιὰ τὸ θάνατό μου: κανένας δὲ θὰ μείνει ἀπέθαντος!

Ψῆλὰ χαμπηλὰ ἐπέρασα τὴ ζωὴ μου... Δοξασιμένο τὸνομα τοῦ Θεοῦ!..

Χίλιες δόξες νὰ χει! Δὲν πηγαίνω κακοφχαριστημένος...»

Ἀπάνου κᾶ σᾶς ἀφήνω σὲ καλὴ κατάσταση: μὲ τὴ δουλιὰ, μὲ τὸν κόπο καὶ μὲ τὸν ἴδρωτα θὰν τὰ καταφέρετε καὶ σεῖς νὰ περάστε σὰν τοὺς πατεράδες μας...»

Ἡ μοῖρα μας ἐμᾶς τοῦ χωριάτωνα εἶναι νὰ μὴν ἀφήνουμε καταράχι ἀγύρηγο: σπαρτὸ καὶ βοσκή...»

Νὰ εἰστε πάντα ἀγαπημένα καὶ μονιασμένα, παιδάκια μου.

Νὰ συνακουγόσαστε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ λόγο ἀνάποδο νὰ μὴ λέτε.

Νὰ μὴ γυρίζετε λόγο οὔτ' ὁ τρανήτερος τοῦ μικρότερου οὔτ' ὁ μικρὸς τοῦ τρανήτερου...»

Ἴσια, τίμια καὶ εὐλικρινᾶ νὰ παρέβετε.

Κακὸ κανενοῦ νὰ μὴ θέλτε ποτέ σας, οὔτε ἄδικο...»

Νὰ μὴ σᾶς φραίνει τὸ ξένο καθάριο ψωμὶ ὄσο ἢ δικὴ σας ἢ μπομπότα...»

Νὰ χετε τὴν ἐφκὴ μου παιδάκια μου!..»

Ὅλοι τὸν ἀκούγανε στενοχωρημένοι καὶ λυπημένοι, μὰ δὲν τὸν διακόβανε, γιὰ νὰ μὴν τὸν σεκλετήσουνε. Μὲ τὸ σταγιὸ κρατήγανε τὰ κλάηματα, πού τοὺς ἐρχόσανε στὸ λαιμὸ σὰν κόμποι. Τῆς Γιώργαινας τὰ μάτια τρέχανε κιόλα ρεντζέλα...
(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

ΨΥΧΗΣ ΧΑΜΟΓΕΛΑ

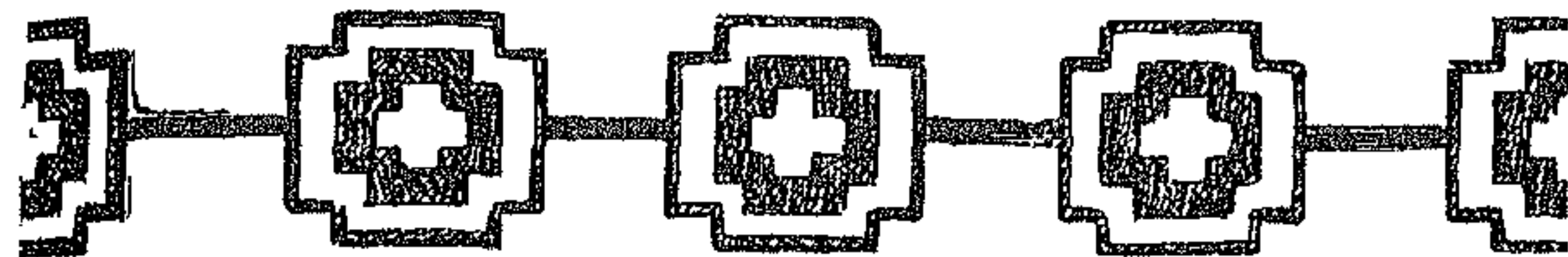
IV.

Τὰ συγνεφάκια δὲ γελοῦν
μηδὲ ἀστραπὲς τὰ φλέγουν.
Τρεχαντηράκια στοῦ Νοτιᾶ
τὰ οὐράνια διαλέγουν

Κάπου νᾶράξουν μιὰ στιγμή
χωρὶς νὰ βροῦνε ξέρα,
Ἡ νὰ σβυστοῦνε σὲ βυθοὺς
πάντᾳ μὲ πρῆμο ἀγέρα.

Μὰ συγνεφάκι πού θωρῶ
μονάχο του, πῶς μοιάζει
Βαρκούλα πού ἔχει μιὰ ψυχὴ,
ποτὲς νὰ μὴν ἀράζει!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΜΥΛΛΕΡ

ΤΟ ΥΔΡΑΙΟΠΟΥΛΟ

(Der kleine Hydriot)

ΑΠΟ ΤΑ «ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ»

Εἶμουνα μικρὸ παιδάκι καὶ μαζύ του μιὰν ἡμέρα ὁ πατέρας μου μὲ πῆρε στὰ μακριὰ πελάγη πέρα. Μοῦμαθε εὐκόλα κολύμπι μὲνα χέρι δυνατὸ μὲσ' στὰ κύματα νὰ πέφτω κ' ὡς τὴν ἄμμο νὰ βουτῶ. Ἀσημόφραγκο πετοῦσε τρεῖς φορὲς μὲσ' στὸ νερὸ καὶ γιὰ δῶρο μοῦ τ'ἀφίνει, μόνο ἂν τρεῖς φορὲς τὸ βρωῶ. Ὑστερα κουπὶ μοῦ δίνει καὶ σιῆ βίρκα του μὲ βάζει, ἐνῶ ἀκούραστος κοντὰ μου στέκεται καὶ μὲ γυμνάζει. Μοῦμαθε νὰ σπῶ τὸ κῦμα μὲνα χτύπο κοφτερό, τὰ μπουρίνια νὰποφεύγω, τὰ κοτρώνια νὰψηφῶ. Κι' ἀπὸ τὴ μικρὴ βαρκοῦλα στὸ καράβι του μὲ παίρνει πού στοὺς βράχους καὶ σις ξέρες ἄγρια τρικυμιὰ μᾶς σέρνει. Πάνω στὸ ψηλὸ κατάρτι κύτταζα στὸ περιγιάλι, νὰ περνοῦν βουνὰ καὶ κάστρα πίσω μας μὲ βία μεγάλη. Κάθε πέταμα μοῦ δείχνει τῶν πουλιῶν νὰ μελετῶ, κάθε φύσημα τοῦ ἀγέρα, κάθε νέφος νὰ κυττῶ. Κι' ἂν λυγοῦσε τὸ κατάρτι μὲσα στὴν ἀνεμοζάλη, κ' ἂν μερράντιζε τὸ κῦμα λούζοντάς με ὡς τὸ κεφάλι, ὁ πατέρας μου στὰ μάτια μὲβλεπε μὲ προσοχὴ— στὸ καλάθι ἐγὼ καθόμουν δίχως φόβου ταριαχὴ. Τότε μῶψη φλογισμένη, λέει, καὶ μάτι ἀστραφτερό: «Βλογημένο τὸ σπαθὶ σου, Ὑδραιόπουλο μικρό!»—

Σήμερα σπαθὶ στὸ χέρι μοῦβαλε καὶ μάγια ἐλπίδα. μῶρσις νὰ πολεμήσω γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὴν Πατρίδα. Μὲ τὸ βλέμμα του ἀπ' τὰ πόδια μὲμετροῦσε ὡς τὴν κορφή καὶ τὸ βύθιζε, θαρροῦσες, στὴν καρδιά μου σὰν καρφί. Ἀπ' τὸ χέρι τὸ σπαθὶ μου ξάφνου μιὰ στιγμή τάρπαζει καὶ κρατῶντας το σὰν ἄνδρας, πρὸς τὸν οὐρανὸ κυττάζει. Καίπε μῶψη φλογισμένη καὶ μὲ μάτι ἀστραφτερό: «Βλογημένο τὸ σπαθὶ σου, Ὑδραιόπουλο μικρό!»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΚΥΖΗ

Τριάντα χρόνια πέρασαν ἀπ' τὸν καιρὸ πὺν ὁ Νικόλαος Γκύζης ἐξέθεσε γιὰ πρώτη φορὰ τὰ δοκίμιά του σὲ μιὰ αἴθουσα τοῦ Γυάλινου Παλατιοῦ (Glaspalast) στὸ Μόναχο.

Ἐκλείσε ἐκεῖ μέσα ὅλο τὸ μυστικὸ τῆς μεγάλης του τέχνης, πὺν ἀγκάλιαζε μαζί ὅ,τι ἐκλεκτὸ εἶχε ἡ Ἑλληνικὴ διανόηση ἀνάμεσα σὲ εἴκοσι αἰῶνες.

Κατάπληκτη ἡ ἀνθρωπότης ἔβλεπε γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ μεγάλο Θεοτοκόπουλο, σὰν μέσα σὲνα σκιόφως, τὸ ὄραμα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Τέχνης νὰ ξα-

ναζωντανεύη στὰ εὐγενικὰ ἔργα ἐνὸς ξενιτημένου Ἑλληνα.

Καὶ δὲν εἶτανε ἡ «Ἀποθέωση τῆς Μπαβάριας», τοῦ πιὸ τέλειου διακοσμητικοῦ πίνακα πὺν κατέχει ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων Ἑλλήνων, ἐκεῖνο πὺν ἔδινε τὴν ἐξαιρετικὴ θέση στὴν παγκόσμια τέχνη τοῦ ἔργου τοῦ Γκύζη, ἀλλὰ ὁ εὐγενικὸς καὶ ἰσορροπημένος τρόπος τῆς ἀναζήτησης τῶν τεχνικῶν μέσων γιὰ νὰ φθάσωμε στὸ μεγάλο σκοπὸ μιᾶς τελειότητας. Καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς ἐρεύνης τοῦ μεγάλου καὶ ἀκούραστου καλλιτέ-

Ν. ΓΚΥΖΗ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

χνη εἶτανε οἱ μελέτες του καὶ δοκίμες του, πὺν γιὰ πρώτη φορὰ ἐξέθετε στὸ Glaspalast, στὴ μεγάλη διεθνῆ ἐκθεση τοῦ 1898 στὸ Μόναχο.

Καὶ σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια πὺν παρουσιάζεται ἔτσι συνολικὰ στὴν Ἀθήνα τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Γκύζη, δὲν κρίνω ἄσκοπο νὰ ξαναθυμίσω ἐκεῖνα πὺν γράφησα τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη. Ὅχι βέβαια ἀπὸ καμιά ματαιοδοξία, ἀλλὰ ἴσως τὴν νῦν εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή νὰ φυλαχθῇ γιὰ πάντα τὸ ἔργο του στοργικὰ καὶ νὰ μείνῃ στὴν πατρίδα μας διδάγμα αἰώνιο τοῦ ὄραίου καὶ τοῦ καλοῦ.

* * *

«Onorate l' altissimo poeta»
Dante

Σὲ μιὰ ἰδιαίτερη αἴθουσα, μέσα σὲνα γλυκὸ φωτισμὸ καὶ σ' ἓνα ἁρμονικώτατο συνδυασμὸ χρωμάτων, ἓνα ὄνομα Ἑλληνικὸ κατέχει μιὰ ξεχωριστὴ θέση. Κρύβει ἡ κομψὴ αὐτὴ αἴθουσα, μακρὰ ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, μακρὰ ἀπ' τὴν ἀγαπημένη πατρίδα, τριάντα χρόνων ἐργασία, πὺν μὲ τόση δύναμη τίμησε τὴν Ἑλλάδα μας, κρύβει τοὺς κόπους καὶ τὰ αἰσθήματα ἐνὸς Ἑλληνοσπὺν ἐργάζεται ἀκατάπαυστα μέσα στὴν πνευματικὴ πάλῃ τοῦ αἰῶνα μας.

Ὁ Ν. Γκύζης εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες ποιητικὲς ἐξοχότητες στὴν τέχνη. Τὸ ἔργο του εἶναι μεγάλο, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς μικρολογίες καὶ παιδιαστικὲς συζητήσεις μερικῶν πὺν ἀπὸ ἀμάθεια γράφουνε γιὰ τὸ ἔργο του.

Ποιητὴς καὶ στοχαστὴς σύγχρονος, ὁ Γκύζης ἀνάπτυξε μὲ τὴν ἀκούραστη σκέ-

Ν. ΓΚΥΖΗ

Η ΑΡΑΧΝΗ

ψη του τὸ τάλαντό του, καὶ σήμερα μπορεῖ κάθε Ἑλληνας νὰ καυχηθῇ πὺν ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη ἐγκαταστάθηκε σὲ ξένο Πάνθεο καὶ στολίζει τὶς πιὸ μεγάλες Πινακοθήκες τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Πινακοθήκη τῆς Βιέννης καὶ ἡ Νέα Πινακοθήκη τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Δρέσδης στολίζονται μὲ Ἑλληνικὰ ἔργα, καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ ἀνήκουνε στὸ χροστῆρα τοῦ Ν. Γκύζη.

Μὲ τὴν ἐκθεση αὐτὴ τῶν δοκιμίων τοῦ μεγάλου τούτου καλλιτέχνη σὲ μιὰ ἰδιαί-

τερη αἴθουσα τοῦ «Γυάλινου Παλατιοῦ» πρέπει νὰ πανηγυρισθῇ ὁλόκληρος ὁ Ἕλλη-
νισμὸς τὸ θρίαμβο τῆς σκέψης καὶ τὴν με-
γαλοφυΐα τοῦ Ἑλληνα καλλιτέχνη, ἀφοῦ
αὐτοὶ οἱ ξένοι, στὴν ἐπίσημη ἑφημερίδα τοῦ
Μονάρχου, τὸν βάζουνε μαζί με τοὺς πρῶ-
τάτους καλλιτέχνες τῆς Γερμανίας.

Ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη εἶναι οἱ μελέτες
του καὶ τὰ σκίτσα του· καὶ τὰ σκίτσα τοῦ
Γκάζη μαρτυροῦνε πὸς μέσα στὸν τόσο λίγο
καλλιτεχνικὸ αἰῶνα μας ὑπάρχουνε καὶ κά-
ποια προνομιούχα πνεύματα, ποὺ ἀνεβαί-
νουνε ἀπάνω ἀπὸ τὴν φθαρτὴ ὕλη κ' ἐρ-
μηνεύουνε τὰ μεγάλα ἰδανικά τοῦ ἀνθρώ-
πινου πνεύματος. Τιμὴ στὸν ἔξοχο καλλι-
τέχνη, τιμὴ στὸν Ἑλληνα. Ἄς ἀγαλιάσῃ ἡ
σκιά τοῦ Ἀπελλῆ καὶ τοῦ Ζεῦξι, πὸς ἡ Ἑλ-
λάδα, ποὺ εἶτανε γιὰ πολὺν καιρὸ θαμμένη,
ξαναζῆ καὶ πάλι μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς
ἀρχαίας τῆς δόξας. Ἄς πλέξουνε ἀμάραντο
στεφάνι οἱ Ἕλληνες καλλιτέχνη νὰ στεφανώ-
σουνε τὸ Νέστορά τους, κ' ἄς εὐχηθοῦμε
ὅπως καὶ μεγαλειότερα ἔργα βγοῦνε ἀπὸ τὸ
χέρι τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη.

Μὲ τὴν ἐκθεσὴ τῶν δοκιμίων του, ὁ Γκάζης
ἀνυψώθηκε περισσότερο στὰ μάτια τοῦ
καλλιτεχνικοῦ κόσμου τοῦ Μονάρχου.

Λυπηρὸ ὅμως εἶναι σ' ὅλα αὐτά, πὸς τὰ
δοκίμια τοῦ πρώτου μεγάλου καλλιτέχνη
τῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδας πουλιοῦνται γιὰ
νὰ σκορπισθοῦνε στὴν ἀφάνεια· τὰ σκίτσα
δὲν εἶναι ἔργα, γιὰ τὸ δὲν μποροῦνε νὰ στο-
λίσουνε αἴθουσες· εἶναι τὸ προσκυνητήριον
καλλιτεχνῶν τοῦ μέλλοντος, καὶ γι' αὐτὸ θά-
τανε εὐχῆς ἔργο ἂν τ' ἀγόραζε ἡ ἢ Ἑλλη-
νικὴ Κυβέρνησις ἢ κανένας ἀπὸ τοὺς πολυ-
τάλαντους Ἕλληνες, γιὰ νὰ τὰ χαρίσῃ στὴν
Πινακοθήκη τῶν Ἀθηνῶν.

Μόναχο, 1898 (*)

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

(*) Εἰς τὸ Μόναχον ἐπίσης τὸ 1898 ἔγινε καὶ
τὸ ὡραιότατον σκίτσο τὸ δημοσιευόμενον εἰς τὴν
ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ ἐτύχους ἐκτός· κειμένου. Ὅσοι
ἐγνώρισαν τὸν μεγάλον Ἑλληνα ζωγράφον ἐκεί-
νην τὴν ἐποχὴν, τὸν ξαναβλέπουν ζωντανὸν εἰς τὸ
ἐμπνευσμένον αὐτὸ ἔργον τοῦ κ. Θωμοπούλου.—
Σ. τ. Ν. Ε.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΞΑΔΕΛΦΟΥ ΜΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

... Τώρα, ποὺ πεθαίνουν τὰ λουλούδια,
τώρα, ποὺ σιωποῦν τὰ πουλιά,
ὄνειρο πικρὸ, περνᾷς στὸ ναῦ μου,
πεθαμένη ἀγάπη μου παλιά...

Κωσταντῖνος Χατζόπουλος

Δὲν σὰς ἐνδιαφέρουν οἱ λόγοι ποὺ με ἀνά-
γκασαν — ἐμένα τὸν Ἀθηναῖο, τὸν ἐρωτευ-
μένο με τὴν Ἀθῆνα — νὰ περάσω ὁλόκληρο
τὸ χειμῶνα σὲ μιὰ μικρὴ πόλιν τῆς Πελοπον-
νήσου. Ἄν δὲν εἶχα τίς ὑποθέσεις μου, ποὺ
με ἀπασχολοῦσαν, καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑξα-
δέλφου μου, ποὺ θὰ σὰς διηγηθῶ, δὲν θὰ
μποροῦσα νὰ μείνω οὔτε δευτέρη μέρα στὸ
χωριὸ αὐτό· γιὰ τὸ οἱ κάτοικοί του, ἂν καὶ εἶ-
ναι πέντε χιλιάδες, — καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς
ἀρκετὰ εὐποροὶ, — κατορθώνουν νὰ ζοῦν μονό-
τονα καὶ μελαγχολικά. Τὸ χωριὸ τους εἶναι

κιόλας πρωτεύουσα ἐπαρχίας, ἔχει γυμνάσιον,
εἰρηνοδικεῖο, ἀστυνομία κ' ἄλλες δημόσιες
ἀρχές· μολαταῦτα κάποια ἐγκατάλειψη βα-
ραίνει τῇ μοῖρᾳ τῆς πόλιν, ποὺ δὲν
ἔχει οὔτε δρόμους τῆς προκοπῆς, οὔτε φωτι-
σμὸ ἀρκετό, οὔτε ἕνα καφενεῖο κ' ἀντιπρό-
σωπο. Εἶναι χτισμένη ἀνάμεσα σὲ δυὸ
ψηλὰ καὶ ἄγρια βουνά, μ' ἕνα χει-
μαρρο στὴ μέση, καὶ ἀπέχει μισὴν ὥραν ἀπὸ
τῆς θάλασσης. Καὶ ὅμως ἡ συγκοινωνία
ἀπ' τὴν παραλία γίνεται ἀκόμη με δίτρο-
χες «σοῦστες» καὶ με γαϊδουράκια... Καὶ

στὴν παραλία δὲν ἔχει γίνει οὔτε ἕνας ἀ-
πλὸς λιμενοβραχίονας.

Οἱ κατοικοὶ δὲν παραπονοῦνται γιὰ τίπο-
τε, σὰν νὰ ἦταν τὰ πράγματα αὐτά. ἀπο-
τελέσματα μιᾶς βάρειας ἀλλὰ ἀναπότρε-
πτης μοῖρας... Ἴσως καὶ νὰ βαριοῦνται, ἢ
νὰ μὴν ἔχουν καὶ τὴ σωματικὴ δραστη-
ριότητα γιὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν — ἔτσι τσα-
κισμένοι ποὺ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐλώδεις πυρε-
τοὺς, ποὺ τοὺς μεταδίδουν τὰ ἔλη τῆς πα-
ραλίας, ὅπου πρασινίζουν τὰ τελευτώδη νε-
ρὰ καὶ κοάζουν οἱ βάρτραχοι...

Στὰ περιβόλια, κοντὰ στὴν ἀμμουδερὴ πα-
ραλία, ἡ καλλιέργεια γίνεται με τὰ πλέον
πρωτόγονα μέσα, καὶ ἡ ὕδρευσις με μι-
κρὰ μαγικανοπήγαδα, ποὺ τὰ γυρίζουν κα-
χεκτικὰ γαϊδουράκια.

Στὰ καφενεῖα καὶ στὴς ταβέρνες τοῦ χω-
ριοῦ ἡ κίνησις, μάλιστα τὸ χειμῶνα, δὲν
κρτάει πολὺ περισσότερο ὕστερα ἀπὸ τὴν
δύση τοῦ ἡλίου. Οἱ νοικοκυραῖοι καὶ οἱ περι-
βολάρηδες ἀποσύρονται μαζί με τίς κότες
στὴς κατοικίες τους· καὶ μόλις βραδυάσει
τίποτε δὲν ταραξίει τὴν ἡσυχίαν τοῦ κοιμι-
σμένου χωριοῦ, ἐξὸν ἀπὸ τὰ γαυγίσματα
τῶν σκυλλιών, ποὺ διαρκοῦν ἕως στὴν αὐγὴ,
ἕως τὰ πρῶτα λαλήματα τῶν πετεινῶν, ποὺ
σημαίνουν τὸ ἐγεγνήριον...

* * *

Ὅταν ἐχτυποῦσα με τὸ σιδερένιον χεροῦλι
στὴ μεγάλη ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ἑ-
ξαδέλφου μου, ποὺ ἦταν σὰν καμάρα καὶ
σκεπασμένη ἀπὸ πυκνὴς πρασινάδες, — ἐσυλ-
λογιζόμουν: «Καλὰ, ἐγὼ ἔρχομαι νὰ μείνω
στὸ χωριὸ γιὰ νὰ τελειώσω κ' ἄτι ἀπαραί-
τητες ὑποθέσεις... Ἀλλὰ ἐσύ, κύριε ἑξα-
δέλφε, ὡραιότατε καὶ κομψότατε γυναικοκυ-
νηγέ, — τί θέλεις ποὺ ἐμαζεύτηκες σ' αὐτὸν
τὸν μελαγχολικὸν ἐρημότοπον;..»

Στὸ πρῶτον χτύπημά μου, ἂν καὶ περίμε-
να κάμποσον, δὲν ἀπήντησε κανεὶς, ἐξὸν ἀπὸ
τὰ γαυγίσματα τοῦ σκύλλου ἀπὸ μέσα.
Ἐξαναχτύπησα δυνατώτερα κ' ἐπερίμενα.
Ἐθυμάμουν ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὴν ἐντύ-
πωσιν ποὺ ἔκανε σ' ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ
γνωστοὺς ἢ ἀπρόοπτη παραίτησις τοῦ ἑξα-
δέλφου μου ἀπ' τὸν διπλωματικὸν κλάδον
στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας του καὶ μέσα στὴς
λαμπρὲς ἐπιτυχίες τοῦ σταδίου του (τελευ-
ταῖα ἦταν πρῶτος γραμματεὺς στὴν Πρε-
σβείαν τοῦ Παρισίου). Καὶ καλὰ ἡ παραίτη-

σις... Ἀλλὰ τὸ θάψιμό του στὸ χωριὸ ὅπου
εἶχε γεννηθεῖ:.. Ὅλοι ἐπερίμεναν ἀπ' αὐτὸν
μεγάλα πράγματα καὶ ἕως τὴν ἐποχὴ τῆς
παραίτησέως του δὲν εἶχε διαψεύσει αὐτὴς τίς
προσδοκίας. Ἰστέρα ἀπ' τὴν τελειοποίησιν
τῶν σπουδῶν του, στὴν Εὐρώπην, ἐμπήκε
στὴ διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διέπρεψε.
Καὶ νὰ, τώρα, σὲ ἡλικίαν τριάντα δύο ἐτῶν,
παραίτεται καὶ ἀποσύρεται στὸ πατρι-
κό του σπίτι, κοντὰ στὴν γρηᾶ μητέρα
του... Εἶχαν περάσῃ δυὸ χρόνια καὶ ἡ ἀπό-
φασις τοῦ νεαροῦ ἐρημίτη ἐφαίνετο σταθερὴ
κ' ἀμετάτρεπτη: νὰ ζῆσῃ τὰ ὑπόλοιπα χρό-
νια του σ' ἐκεῖνο τὸ ἡσυχον μέρος, ὅπου ἡ
ζωὴ ἀκίνηται σὰν τὰ πράσινα τέλματα τῆς
παραλίας, δηλαδὴ ζωντανὸς καὶ πεθαμέ-
νος... Μετέφερε μάλιστα ὅλα του τὰ πράγ-
ματα καὶ τὴ βιβλιοθήκην του στὸ πατρικόν
τοῦ σπίτι, καὶ οἱ μέρες του ἐπερνοῦσαν μοι-
ρασμένες στὴ μελέτη καὶ σὲ μακρυνοὺς πε-
ριπάτους...

Ἐπερίμενα λίγο ἀκόμη κ' ἐχτύπησα γιὰ
τρίτη φορά. Ὁ σκύλλος ἐξακολουθοῦσε νὰ
γαυγίζῃ. Ἀρχίσα ν' ἀπελπίζομαι κ' ἐσκε-
πτόμουν νὰ φύγω, ὅταν ἀπὸ τὴν γειτονικὴν
καλυβίτσαν ἐπρόβαλε μιὰ γερόντισσα. Τίποτε
δὲν θὰ ἔδινε ἐντονώτερη τὴν εἰκόνα τῶν
γερατειῶν, τῆς παρακμῆς ἐνὸς ἀνθρώπινου
κορμιοῦ, τῆς φτώχειας, καὶ τῆς συμφορᾶς,
ὅσο ἡ γρηᾶ ἐκείνη χωριάτισσα με τὸ κατα-
ρυτιδωμένο πρόσωπον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐπρόβα-
λε μιὰ ὀξεῖα μύτη καὶ διεγράφοντο ἕνας
μικρὸς λάκκος γιὰ στόμα καὶ δυὸ κόκκινες
τρυπίτσες γιὰ μάτια, με τὸ μαῦρον τσεμπέ-
ρι τῆς καὶ τὰ χιλιομπαλωμένα καὶ κίτρι-
νισμένα ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν ροῦχα τῆς. Δὲν
ἐφοροῦσε παπούτσια κ' ἐπρόβαλαν τὰ ἰσχνὰ
πόδια τῆς τόσο ζαρωμένα καὶ κοκκαλιράικα,
ποὺ θὰ ἔλεγες, ἂν δὲν τὰ ἔβλεπες νὰ κινοῦν-
ται, ὅτι δὲν εἶναι μέλη ἐνὸς ζωντανοῦ σώματος.

— Καλησπέρα, κυροῦλα, — τῆς εἶπα δυνατὰ
καὶ τὴν ἐπλησίασα.

Δὲν θ' ἀκούσε, φαίνεται, γιὰ τὸ δὲν μοῦ
ἀπάντησε, ἀλλὰ ἐσήκωσε τὸ σκελετώδες
χέρι τῆς, ποὺ τὸ δέριμα του ἦταν μαυρι-
σμένο σὰν παλῆος πάπυρος καὶ οἱ φλέβες
ἐπετιοῦντο χονδρὲς σὰν σκοινιά, καὶ τῶφere
πάνω ἀπ' τὰ πληγωμένα μάτια τῆς, σὰν νὰ
ἤθελε νὰ τὰ προστατεύσῃ ἀπὸ τὸ φῶς.

— Δὲν εἶναι κανεὶς μέσα; τὴν ἐρώτησα
δυνατώτερα.

Ἔβλυνε γρήγορα—σάν νὰ ἐβιαζότανε ἡ μυστικὴ ἀρρώστεια, πού τὸν κατέτρωγε, νὰ τελειώσῃ τὸ ρόλο τῆς. Ἡ φωνὴ του ἦταν σβυσμένη καὶ αἱ κινήσεις τῶν χερῶν του δύσκολες κ' ἐπίπονες.

— Πιστεύω πῶς αὐτὴ τῆ φορὰ τελειώ-
νουν τὰ χωράτά...

Ἐπροσπάθησα νὰ κἀνω τὸν εὐθυμο καὶ
θέλησα νὰ τὸν παρηγορήσω.

Ἐγέλασε ἓνα ὀδυνηρὸ γέλιο καὶ μοῦ εἶπε
εἰρωνικά:

— Ἐλα, ἔλα, φιλόσοφε τῆς αἰσιοδοξίας,
ἀσ' εἶ αὐτά...

Ὅταν ἔφρευγα, μ' ἐκράζε κοντά του καὶ
μὲ παρεκάλεσε, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο, νὰ
μὴν ἀπομακρυνθῶ ἀπ' τὸ χωριό, γιὰτὶ ἔκανα
περιοδεῖες στὰ γειτονικά χωριά γιὰ τὶς ὑπο-
θέσεις μου.

— Αἶ, ἀν τύχη τίποτα... καταλαβαίνεις...
Νὰ μὴν εἶνα καὶ μόνη τῆς ἄμοιρη ἡ γρηά...

Ἐσταμάτησε, κουρασμένος ἀπὸ τὴν ὀμι-
λίαν, ἀνέπνευσε μὲ ἀγωνία, καὶ μοῦ εἶπε μὲ
φωνὴ σπηλαιώδη:

— Πρὶν πεθάνω, κάτι ἔχω νὰ σοῦ πῶ...
Ἐχοῦ νὰ σ' ἀφήσω μιὰ παραγγελία...

Τοῦ ἔδωσα τὸν λόγο μου καὶ, φεύγοντας,
ἐνοιωθὰ τὰ πόδια μου νὰ τρικλίζουν, σάν
νὰ ἤμουν μεθυσμένος. Ἡ θεία μου, πού μὲ
συνώδευσε πάλι εἰς τὴν ἐξώπορτα, μὲ παρε-
κάλεσε μὲ τὰ κλάμματα νὰ τηλεγραφή-
σουμε σὲ κανένα μεγάλο γιατρὸ στὴν Ἀθήνα.

Ἐκῆνα σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς καὶ
σὲ δυὸ μέρες ὁ καθηγητῆς ἦταν ἐκεῖ. Ἀλλὰ
δὲν μᾶς ἔδωσε καμμιά ἐλπίδα. Δὲν εἶχε
παρὰ ἡμερῶν ζωὴ ὁ ἀρρωστος, ὁ ὁποῖος,
— ὅπως εἶπε ὁ καθηγητῆς, — ἔπασχε ἀπὸ
μιὰ βαρύτερη καὶ ἀνιάτη νευρικὴν ἀρρώ-
στεια...

* * *

... Ἐτσι ἦσαν τὰ πράγματα, ὅταν ἓνα
βράδυ, πού εἶχα πέσει στὸ κρεβάτι μου,
ἦλθε στὸ ξενοδοχεῖο ἡ ὑπηρέτρια τοῦ ἐξα-
δέλφου μου καὶ μὲ εἰδοποίησε πῶς μὲ ζη-
τοῦσε βιαστικά ὁ ἀρρωστος. Ἐντύθηκα γρή-
γορα καὶ σὲ λίγο βρισκόμουν πάνω ἀπ' τὸ
μαξιλάρι τοῦ ἐτοιμοθάνατου.

Μ' ἐπίασε καὶ παρατήρησα ὅτι τὰ χέρια
του ἦσαν μελανιασμένα. Μοῦ ἐζήτησε νὰ
κλειδώσω ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, γιὰτὶ δὲν
ἔπρεπε νὰ μπῆ κανεὶς ἄλλος. Ἐξετέλεσα
ὅ,τι μοῦ εἶπε ἀμέσως.

— Κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι μου εἶναι ἓνα
κλειδάκι... πάρε το...

Τὸ ἔκανα κ' αὐτό.

— Κότταξε μὴ φοβηθῆς... Μέσα στὴν
ντουλάπα εἶνε ἓνα κουτί ἀπὸ καρυδιά...
Βγάλ' το ἔξω κ' ἀνοίξέ το μὲ τὸ κλει-
δάκι... Κότταξε μὴ φοβηθῆς... Ἐκεῖ μέσα
ἔχω κλεισμένη τὴ Ζάνν, τὴν ἀγαπημένη
μου...

Δὲν καταλάβαινα καλὰ-καλὰ τί μοῦ
ἔλεγε. Τὰ χέρια μου ἔτρεμαν καὶ τὸ μέτωπό
μου ἔλουσε κρύος ἰδρώτας.

— Τί, ... τί εἶπες;...

Ἐκανε ἓνα κίνημα ἀνυπομονησίας.

— Ἐλείωνε γρήγορα...

Ἀνοίξα τὴν ντουλάπα του κ' ἔβγαλα
ἀπὸ μέσα ἓνα ἀρκετὰ ὀγκώδες καρυδένιο
κουτί, κυβικό, μὲ περίεργα σιαλίσματα.

— Φέρε το ἐδῶ...—μοῦ ἔκανε μὲ χειρο-
νομία περισσότερο ἀνυπόμονη ὁ ἐξάδελ-
φός μου.

Τὸ μετέφερα μὲ κάμποση δυσκολία, γιὰτὶ
ἦταν ἀρκετὰ βαρὺ, καὶ τὸ ἀκούμπησα στὴν
ἄκρη τοῦ κρεβατιοῦ τοῦ ἐτοιμοθάνατου.
Τὸ φῶς μέσα στὸ δωμάτιο, κιτρινωπό, μοῦ
ἐφαινότανε ὅτι ἔτρεμουλίζε κ' ἐδημιουρ-
γοῦσε παράδοξους καὶ μυστηριώδεις ἡσκιους,
πού ἐχόρευαν στὶς γωνιές. Ἐνοιωθὰ ρίγος,
σάν νὰ ἐφυσοῦσε παγωμένος ἀέρας ἀπὸ κά-
ποιο μισοανοιγμένο παράθυρο.

Ἐν ᾧ προσπαθοῦσα ν' ἀνοίξω τὸ κουτί,
ἐνοιωθὰ τὰ κρῦα μου χέρια νὰ τρέμουν, ἐνῶ
ἀπὸ τὸ μέτωπό μου ἔσταζε ἰδρώτας. Ἐ-
πρόσεξα τὸν ἐξάδελφόν μου: Ἡ ἀναπνοή του
ἐγίνετο ὀλοένα περισσότερο γρήγορη καὶ ἀ-
γωνιώδης.

Ἐπὶ τέλους τὸ κλειδάκι περιστράφη καὶ
τὸ κουτί ἀνοίξε. Ἀλλὰ, ἐν ᾧ ἐπροσπαθοῦσα
νὰ σηκώσω τὸ σκέπασμά του, πού ἦταν στε-
νὰ ἐφαρμοσμένο, μοῦ ἐπίασε ὁ ἐτοιμοθάνα-
τος τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε μὲ τὴ φωνή του,
πού ἔβγαине μαζὺ μὲ ρόγχους:

— Ἀκουσε πρώτα... Ἡ Ζάνν, ἡ ἀγαπημένη
μου... ἐσκοτώθηκε γιὰ μένα... στὸ Παρί-
σι... Τὴν ἐζήλευα... τὴν ἐβαοάνιζα... Γιὰ
νὰ μοῦ δείξῃ... τὴν ἀγάπη τῆς... ἐσκοτώ-
θηκε... Ἐκοψε... μ' ἓνα σπασμένο ποτήρι
τὶς φλέβες τῆς... Ἐδῶ μέσα εἶναι... φυ-
λαγμένο... τὸ κεφάλι τῆς... μπαλσαμω-
μένο... Ἀκουσε... ἡ τελευταία χάρη...
πού σοῦ ζητάω... νὰ θάψῃς μαζὺ μου...

κ' αὐτὸ τὸ κουτί... Μοῦ τὰ ὑπόσχεσαι;...

Ἐψιθύρισα ἓνα: Ναί... .

Ἐγυρε πίσω τὸ κεφάλι του, κουρασμένος
ἀπὸ τὴν ὀμιλίαν, κ' ἐπρόφερε:

— Τώρα ἀνοίξέ το...

Τὰ χέρια μου εἶχαν κυριολεκτικῶς παρ-
λῦσει, ἀλλὰ μπόρεσα νὰ σηκώσω τὸ σκέπα-
σμα τοῦ κουτιοῦ. Μέσα ἦταν ἓνα δεύτε-
ρο κουτί, κρυστάλλινο, καὶ μέσ' στὸ κρυστάλ-
λο... ἓνα κεφάλι ὀλόξανθο κοριτσιοῦ, ἀ-
κουμπισμένο σ' ἓνα βουσσινὶ βελουδο καὶ ἀνά-
μεση σὲ μααραμένα λουλούδια... Τὰ μάτια
ἦταν κλειστά... Πῶς εἶχε ἀποκοπεῖ ὁ λαι-
μός ἀπ' τὸ σῶμα, δὲν ἐφαινότο, γιὰτὶ εἶχε
μ' ἐπιμέλεια σκεπασθεῖ μὲ τὸ βελουδο καὶ
τὰ λουλούδια...

Ἐνα ρίγος ἐπέρασε ἀπὸ τὸ κορμί μου ὀ-
λόκληρο καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐγέμισε παράξενους
φόβους. Δὲν εἶμαι ἐκ φύσεως ἀνθρώπος πού
φοβοῦμαι, ἀλλὰ τὸ θέαμα ἦταν τέτοιο, πού
θὰ συνεκλόνηζε καὶ τὴν πιὸ ψυχραμὴ καὶ
ἰσorroπημένη ὑπαρξή... Τὸ κεφάλι τοῦ κορι-
τσιοῦ, πού εἶχε σκοτωθεῖ γιὰ τὸν ἔρωτα, μέ-
σα σ' ἐκεῖνο τὸ βαρὺ καὶ μυστηριώδες κιβώ-
τιο, καὶ ὁ ἐξάδελφός μου, πού ἀγωνιοῦσε στὸ
κρεβάτι του, ἡ ἀποκάλυψη τοῦ μυστικοῦ
του, πού μοῦ εἶχε κάνει λίγα λεπτά πρὶν,
καὶ ἡ τελευταία του θέληση, νὰ ταφῆ μαζὺ
μὲ τὸ κεφάλι τῆς ἀγαπημένης του, ὅλα αὐ-
τά, στὴν νυχτερινὴν ἐκείνη χειμωνιάτικην
ἔρα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ διακοπὴ τοῦ
ὑπνου μου, μ' ἐκλόνησαν τρομερά... Ὁ ἀέ-
ρας ἐβούιζε ἔξω, καὶ τὰ δένδρα τοῦ κήπου
ἐβογγοῦσαν, καὶ ἔτριζαν τὰ τζάμια.

Ὅταν ἀνοίξα τὴν πόρτα τοῦ δωματίου,
γιὰ νὰ μπῆ ἡ γρηά θεία μου, εἶχα κρύψει
βέβαια πάλι στὴν ντουλάπα τὸ κιβώτιο καὶ,
ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἔφυγα γιὰ τὸ ξενοδο-
χεῖο μου, τὸ μετέφερα στὸ δωμάτιό μου.

Ἡ ἀγωνία τοῦ ἐξαδέλφου μου ἐβάστηξε
ἔως τὶς πρωινὲς ὥρες κ' ἐξεψύχησε στὴν
ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας του καὶ τὴν δική μου,
μὲ τὰ μάτια ὑελιώδη, ἀλλὰ μὲ μιὰ κάποιαν
ἡρεμία στὴ μορφή. Οἱ τελευταῖες του λέξεις
ἦσαν πρὸς ἐμένα:

— Μὴν τὸ ξεχάσης...

* * *

Ἐξετέλεσα τὴν ἐπιθυμία του, τὴν ἴδια
νύχτα μετὰ τὸν ἐνταφιασμό του. Ἐβρεχε
καὶ πῆγα μόνος μου στὸ νεκροταφεῖο. Ἐσκα-
ψα μὲ τὰ χέρια μου τὸ νωπὸ χῶμα, κ' ἀκού-
μπησα πάνω στὸ στήθος τοῦ νεκροῦ τὸ
καρυδένιο κιβώτιο μὲ τὸ ξανθὸ κεφάλι τῆς
Ζάνν...

Στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου Μαρτίου, γυ-
ρίζοντας μὲ τὸ βαποράκι τῆς γραμμῆς ἀπ'
τὸ χωριό, ὕστερα ἀπὸ τὴν τελευταία ἐπί-
σκεψή τοῦ τάφου τοῦ ἐξαδέλφου μου, ὅπου
εἶχα ἀφήσει λίγα λουλούδια καὶ δάκρυα, ἐ-
συλλογίζομαι κυττάζοντας τὸ γαλάζιο
θαῦμα τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, πόσο ἀδίκαια
εἶχε πεθάνει ὁ δυστυχισμένος νέος... Ἦμουν
βέβαιος ὅτι, ἀν εἶχε τὴ δύναμη νὰ κυριαρ-
χῆς στὶς ψυχικὲς του τρικυμίες, θὰ μπορού-
σε νὰ ζῆσει εὐτυχισμένος, γιὰτὶ ὁ κόσμος εἶναι
τόσο πλατὺς καὶ ὑπάρχουν γωνιές του, ἡ
καὶ πλατωσιές ἀκόμη, ὅπου συναντᾶ κανεὶς
τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία νὰ χαμογελάῃ...

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Π. ΜΙΧΑΣ

ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ

Α'

Κοιτώντας ένα λουλούδι στον κήπο, με την ωραία πλαστική του πόζα, με το χαριτωμένο γέμισμά του, με το σοφόν κι' αμίμητο συνδυασμό χρωμάτων του—είμαι υποχρεωμένος να ξεχωρίσω, μέσ' στο μυαλό μου, κατά τι, αυτό το λουλούδι, διαφέρει από ένα έργο Τέχνης, αφού έχει όλα τα εξωτερικά πλεονεκτήματα και δίνει όλες τις αισθητικές ικανοποιήσεις ενός άρτιου και τελείου έργου Τέχνης. Και καταλήγω, αναγκαστικά, στο εξής συμπέρασμα: 'Εκείνο που ξεχωρίζει ένα έργο Τέχνης από ό,τιδήποτε άλλο, είναι η **πρόθεσή του**— με άλλα λόγια, η **συνειδητότητάς του**. Ένα λουλούδι, ή οι χαριτωμένες κινήσεις των νεφών, ή ένα εξαιρετικό ήλιο-βασιλέμα, γίνονται χωρίς τη γνώση και την υποψία ότι μάς συγκινούν, και χωρίς την παρὰμικρή **πρόθεση** να μάς συγκινήσουν, φυσικά γίνονται, επειδή είναι μέσ' στις αναπόφευκτες κινήσεις των πραγμάτων για να γίνουν. Ένώ ένα έργο Τέχνης, αν και δανείζεται απ' ό,τι αυτά την **εξωτερική εμφάνισή του**, προσθέτει, ακόμα, και την καταφανή συνειδησή του, ότι **ξαίρει τι είναι ένδεχόμενο να αισθανθούμε απέναντί του** δηλαδή, την **πρόθεσή του** να μάς συγκινήσει. Μαντεύουμε μέσα του καθαρά τη σκέψη του τεχνίτη, που μάς προκάλει, και μάς υποβάλλει να **συνκινηθούμε απ' αυτό, έτσι καθώς κ' εκείνος συνκινείται**—έστω και αν δείχνει ότι τ' αποφεύγει τάχα, ή ότι έντελώς το άγνοει. Αυτή ή μικρή ψυχολογική κωμωδία, ή έντελώς ανθρώπινη και, κατά βάθος, συγκινητική, είν' εκείνο που διακρίνει ένα έργο Τέχνης από ό,τιδήποτε άλλο που δημιουργείται μέσ' στη Φύση.

* * *

Ο καλλιτέχνης έχει ως κύριο και σταθερό του μέλημα, πώς ν' αποδώσει ακριβέστερα το έντατικώτερο μέρος της σκέψέως του και της αισθαντικότητός του, δηλαδή πώς

να πραγματοποιήσει, στον άνωτερο δυνατό βαθμό, όσα έντελώς προσωπικά και εξέχοντα πλεονεκτήματα έχει, χωρίς να παρασύρεται από τις εύκολες επιτυχίες, που είναι ένδεχόμενο να του προσπορίσουν άλλα πλεονεκτήματα, κατωτέρας ποιότητας, αλλά που απαντώνται γύρω εύκολώτερα· ή μάλλον—για να εκφράσωμε ολόκληρη τη σκέψη μας—**οφείλει ν' αφηθεί στις φυσικές του προτιμήσεις, τις πηγαίες, ελεύθερα και δίχως δισταγμό, αν θέλει ν' αποδώσει κάτι μόνιμο, και που να τον εκφράζει απολύτως.** Και όταν έχει κάμει αυτό, δεν έχει ανάγκη να κάμει τίποτε άλλο.

Οφείλει δέ, επίσης, να ξαίρει ότι, όσο προσωπικώτερα, **υποκειμενικώτερα** εργάζεται, τόσο γίνεται **αντικειμενικώτερος** και, επομένως, γενικώτερος αποδεκτός και κατανοητός. Η φαινομενικά αντίφατική αυτή ιδέα μπορεί να συναψισθεί σ' αυτό το δόγμα: **Όποιος εκφράζει έντελώς τον εαυτό του, έχει εκφράσει απολύτως και τους άλλους.**

Για να μπορέσει η **σημερινή μας** αίσθηση να ασφρανθίει ισχυρότερα το άρωμα της **ποιήσεως** (ή ποιήση είναι κάτι το πολύ ελαστικό και ιδιότροπο, και καταφεύγει κάποτε σε πολύ μυστηριώδη στρατηγήματα) πρέπει αυτή να βγαίνει μέσα από στοιχεία **ελαφρά αντιποιητικά**: λέγοντας στοιχεία αντιποιητικά, έννοώ είτε τη θεληματική αντιποιητική φόρμα, δηλαδή τη θεληματικά ελαττωματική έκφραση, την επιτηδευμένα κάπως ακαλαίσθητη, εκ πρώτης όψεως, διατύπωση—είτε το επιζητημένο αποκρουστικό περιεχόμενο: αυτό δίνει μιάν ένεση καινούριας, πρωτογόνου παρθενιάς σε πράγματα που έχουν φθαρεί από την πολυετή χρήση και στα όποια έχει, κάπως, εξοικειωθεί ή αίσθησή μας. Και τότε, μέσ' απ' αυτά—ίσως ακόμα και για λόγους αντιθέσεως, που δια-

Ο ΚΑΠΕΛΑΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Φωτογραφία του κ. Κώστα Θεοχάρη

γράφει πιο ανάγλυφα τά πράγματα,—ή **ποίηση** πηγάζει έντονώτερη, μ' όλη την πρώτη της δροσιά και γοητεία...

* * *

Υπάρχουν έργα Τέχνης, που δεν περιέχουν **ολόκληρη** την εικόνα της τελειότητος, αλλά, με μερικές επιδέξιες επιψαύσεις και υπαινιγμούς, **την αφυπνίζουν** στο μυαλό του θεατού—και αυτά είναι τα βαθύτερα, τα στερεώτερα και τα σοφώτερα: αυτά δεν αποβλέπουν παρά στο να κεντρίζουν τη φαντασία και το αίσθημα, και να το αφήνουν να συντελέσει κατόπι, μόνο, την αποκατάσταση της τελειότητος: αυτά παρέχουν το μισό μόνο, της εργασίας, αφήνοντας το άλλο μισό στην έσωτερική σύνθεση του θεατού. Και αυτά αποτελούν, συγχρόνως, τη **λυδική λίθο** των διανοητικών, αισθητικών και αισθαντικών ικανοτήτων του. Γι' άλλα,

που παρέχουν συγκεκριμένα ολόκληρη τη δυνατή τελειότητα, αφορούν τους πολλούς, τους στερημένους αυτές τις ικανότητες, στους όποιους πρέπει να δίδονται όλα διαμιάς, απαλάσσοντάς τους από το βάρος της μυστικής αυτής συνεργασίας, για την όποιαν δέ θα έστέκαντο ικανοί. Ένώ τα πρώτα, λιτά, λιγύλογα, στεγνά και αποστειρωμένα, εκ πρώτης όψεως, ή σαν ήμιτελή, περιμένουν τους λίγους και τους εκλεκτούς, να ξανακερδίσουν το χυμό τους. Δίχως αυτούς, απομένουν κενά πλαίσια, περιμένοντας μάταια να τοποθετηθεί μέσα τους ή εικόνα. Και τέτοια είναι μόνο τα έργα των μεγάλων αριστοτεχνών της σκέψέως, των άνωτατα αποπνευματωμένων δημιουργών (όταν δεν πρόκειται περί απλής συμπτώσεως), εκείνων που αρχίζουν να εργάζονται από κει που οι άλλοι τελειώνουν, και λειτουργούν

μέσα στους πλέον άδύτους ναούς της έπιω-
τερικότητας, για χαρά δική των και των
λίγων άλλων, που θά θέλουν και θά μπορού-
σαν—θά μπορούσαν, διέβολε!—νά τους
άκολουθήσουν.

* * *

Γά πράγματα, για να κριθούν και να ζυ-
γισθούν άκέρεια και άντικειμενικά, χρειά-
ζονται μια όρισμένη λογική άπόσταση: ύ-

πάρχουν άνθρωποι που χάνουν τη μορφή των
— έπαμένως και τη σημασία των — έπειδή
τὰ φέρνουν, ίσα-ίσα, και τὰ κρατούν πολύ
κοντά στο μάτι.

* * *

Για να έχει κανένας τὸ δικαίωμα να κρίνει
ένα έργο Τέχνης, πρέπει ὁ ίδιος να είναι ίκα-
νός, έπίσης, να κάμει ένα έργο Τέχνης, — ή ή
κριτική του, αυτή καθ' έαυτήν, να είναι
ήδη ένα έργο Τέχνης.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

LUIGI PIRANDELLO

ΑΣΤΡΟΜΑΛΛΗ ΓΡΗΟΥΛΑ

I

Άσπρόμαλλη γρηούλα μοναχή
στον ίσκιό της μουριάς της καθισμένη
στομάζετα τη νέκρα, τη σιωπή
που χρόνια τὸ σπτάκι της μαραίνει.
Βασὸ τὸ μέτωπό της κ' ή ψυχή
ἀπ' την παρὴ ζωὴ βαροεστημένη
στὰ λουλούδια, στὶς γλάστρες, τὸν βαθὺ
τὸν πόνο μόνο βλέπει να δλιαστεινῆ.
Τὰ τροφειὰ σπουργίτια στὰ κλαδιά
κ' ἀπὸ τὶς στέγες μέσα κελαδοῦνε
καὶ τῆς ἀγγίζον ἄν βελόνα τὴν καρδιά.
Δακρῶζονε τὰ μάτια της κ' ὄρθῃ
σηκώνεται ν' ἀκούση τὴ λαλοῦνε
τάπομεσήμερα, τὰ βράδια, τὸ πρωί.

II

— Θυμᾶσαι σύ; Θυμᾶσαι κάποιες μέρες
που χάθηκαν στὰ χρόνια τώρα πιά;
κάποιες ἀνοιξέες πουχουν γίνει ξέρες,
κάποια ξανθά, τώρα λευκά μαλλιά;
Κ' ή άσπρόμαλλη γρηούλα: — ἄχ! καὶ μέ!
καὶ πὼς να τὰ ξεχάσω; τὰ θυμᾶμαι, ναί!

— Θυμᾶσαι ἄν μαζί με τὸν Ἄπριλη
ρεμβατικά κάποιον σκοπὸ βιολιοῦ
που σόφθηκε στὰ σπλάχνα σου ένα δειλί
καὶ πόθησε τὴ γλῶσσα ἑνὸς φιλιου;
Κ' ή άσπρόμαλλη γρηούλα: — ἄχ! καὶ μέ!
καὶ πὼς να τὰ ξεχάσω; τὰ θυμᾶμαι ναί!

(Διασκευή)

III

— Θυμᾶσαι μια φωνή να σε καλαίει
«Μομαῖα», καὶ σὺ ξυπνοῦσες. Τὸ παιδί,
τὸ πλάσμα σου κιντοῦσες να γελάει
καὶ γέμιζαν τὰ στήθη σου στοργή;
— Θυμᾶσαι κάποια μέρα, καιρὸς πᾶει
τὴν κόρη σου νεφούλα ξηλευτή,
να φεύγει με τὸν ἄνδρα της στὸ πλάι
καὶ να σ' ἀφίγγει ἑσένα μοναχή;
— Τὸν σύντροφό σου τὸν θυμᾶσαι που γλυκὰ
σοῦ ἐκράτα συντροφιά καὶ σάγαπαῖσε
με πάντα του εικοσάχρονη καρδιά; —
Κ' ή άσπρόμαλλη γρηούλα: — ἄχ! καὶ μέ!
— Θυμᾶσαι τὴ στιγμή που ξεψυχᾶσε;
— Καὶ πὼς να τὰ ξεχάσω; τὰ θυμᾶ-
[μαι, ναί! —

IV

— Καὶ σύντροφοι σάφηζαν καὶ παιδιά,
κ' αὐτὸ σου σάπαρηθήκε τὸ αἷμα,
εἶσαι ἄν ξένη σ' ὄλωνε τὸ βλέμμα
κ' ἄδεια ἀπ' ἀγάπες ἔχεις τὴν καρδιά. —
Κ' ή άσπρόμαλλη γρηούλα: — ἄχ! καὶ μέ!
τὸ βλέπω καὶ σπαράζω, ὠϊμέ!
— Θέλεις να ξεψυχήσης; προσευχὴ
τάηδόνι να συνθέσει για σε διάστη,
'πά στὰ φτερά μας θά τὴ φέρωμε στὸν
[Πλάστη
ἐμεῖς τὴν ἐλαφρὴ σου τὴν ψυχή. . .
Κ' ή άσπρόμαλλη γρηούλα: — ἄχ! καὶ μέ!
Πάρε καὶ μένα, να πεθάνω, ναί!

PITA N. ΜΠΟΥΜΗ

Τὸ Δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τὸ αἰώνιον Ἐθνικὸν Θέατρον

Εἰς τὸν παρισινὸν «Ἀγωνά» τῆς 10 Μαρ-
τίου ὁ κ. Σπύρος Μελάς, ὑπὸ τύπον συνεντεύ-
ξεως, ἐδημοσίευσεν τὸ ἀκόλουθον ἀρθρον:

Ἄ, ναί! ἐχούθη καὶ θά χυθῆ, φαίνεται, πάρα
πολλὴ μελάνη. Τὶ ἐνεργητικότης! Ἄν αὐτὴ
ἐξωθεύετο διὰ τὴν ἰδρυσιν ἑνὸς θεάτρου, θά
εἴχεν ἤδη γίνει, ἀλλὰ ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομε
ψυχολογίαν θεατῶν. Μᾶς ἀρέσει περισσότερον
να βλέπομεν τοὺς ἄλλους να ἐπιχειροῦν καὶ
να καὶ κυρίως για τὴν εὐχαρίστηση να τοὺς ἐ-
νοχλοῦμε καὶ να τοὺς ἐμποδίζουμε. Τὶ μεγάλη,
ἀλήθεια, ἀληθινὴ ἔθνικὴ ἀπόλαυσις! Τὶ ὠραιότε-
ρον πρᾶγμα, σᾶς παρακαλῶ, ἀπ' αὐτὸ: να ἀπο-
δεικνύεται διαρκῶς ἡ κριτικὴ ἀναίτερα πάσης
δημοσιογίας, ἡ γαρίνια ὑπὲρ πᾶσαν πρᾶξιν!
Δὲν εἶναι ἀστεία ἐδῶ! Φαίνεται κανεὶς ἀμέσως
σοφὸς καὶ σκεπάζει τὴν ἀνικανότητα πρὸς
ἄρᾶσιν κάτω ἀπὸ τὰς ἐπιταγὰς θεωρητικῶν
λόγων που τὸν ἐμποδίζουσι τάχα να κινήθῃ.
Αὐτὸς που θά στίσει αὐτὴν τὴν προσωπίδα —
μὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες
κρύβονται καταστάσεις λυμφρτικὰς καὶ φροβε-
ρὰς ἀναμῖες, — θά κάνη, σᾶς δεβαιῶ, πάρα πο-
λὸ σπουδαία δουλεία. Ἄλλὰ δὲν εἶνε μόνο ἡ ἀ-
νάγκη του κοινουλόματος αὐτοῦ τῆς ἀδυναμίας,
εἶνε, πρέπει να τὸ πῶ, καὶ τὰ συμφεροντάκια,
τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται με τὴ μάσκα τῆς ὑ-
ψηλῆς κριτικῆς καὶ μάλιστα τῆς πρὸ συνοφρω-
μένης. Καὶ γι' αὐτὸ, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη
να καθιστήσω ὅλες αὐτὰς τὶς ταραγμένους
συνειδήσεις με ἀπόλυτον ξεσκεπάσμα τῶν ἐν
Παρισίαις δυσσοδομηθέντων. Ἐγγάρη, ὅτι
καίτοι ἐνήργησαν παρασημαστικῶς καὶ ὅτι
παρ' ὀλίγον ἐπεισαν τὸν κ. Γ. Καφαντάρην να
ἰδρῆσιν τὴν Ἑλλάδα ἔθνικὸν θέατρον. Συνέ-
πεσε, τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ἡμέρες, να δημοσιευ-
θῇ τὴν «Comœdia» μὰ συνέντευξή μου ἐπάνω
σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ αὐτὸ ἤρκεσε ν' ἀρχί-
σῃ ἀμέσως ἀπὸ μερικῶν, ὄχι συζητήσεως ἐπὶ
τοῦ πὼς ἐπρεπε να γίνῃ τὸ ἔθνικὸν θέατρον τὴν
Ἑλλάδα, με ποιὰς προϋποθέσεις, ποιῶν δρῶν,
καὶ συστήμα διαικητικῶν, ποιῶν ὀργανισμῶν,
ποῖα κ α λ λ ι τ ε χ ν ι κ ἄ ἰ δ ε ὠ
δι... ἀλλὰ μὰ ἐκστρατεία ὀλόκληρη με μο-
τίον καθαρῶς ἀρηνηκῶ: ἐδὲν πρέπει να γίνῃ
καθόλου. Καὶ καταλαβαίνετε τι σημαίνει

μὰ στάσις τόσον ἀπόλυτος ἀρηνηκῆ, δταν με-
ταφρασθῇ στὴν ἀπλοελληνικὴ. Θέλετε να σᾶς
δώσω ἐγὼ τὴ μεταφρασθῆ; Ὁ κ. Γ. Καφαν-
τάρης καὶ ὁ κ. Σ. Μελάς τὰ συμφώνησαν ἐ-
κει ἐπάνω, ἄρα ὁ Μελάς θά εἶναι διευθυντής,
ἄρα δὲν πρέπει να γίνῃ με κανένα τρόπο: θά
ἦσαν ὅλοι, σᾶς δεβαιῶ, καὶ οἱ πρὸ ἄγριοι καὶ
οἱ πρὸ συνοφρωμένοι Προσηθηεῖς, οἱ κερρω-
μένοι στὸ θράχο τοῦ ἀνεφίκτου ἰδανίκου,
ὑπὲρ τῆς ἀμέσους ἰδρύσεως τοῦ ἔθνικου θεά-
τρου, ἄν δὲν ἐφαντάζοντο ὅτι τοῖς ἀποκλείεται
τελείως ἡ πιθανότης να ἀντιπροσωπεύσουν
καὶ αὐτοὶ κατὶ ἐκεῖ μέσα. Ἡ ψυχολογία αὐ-
τῆ εἶναι πολὺ γνωστὴ καὶ περιττὸ να τὴν ἀνα-
λύσω. Συνοψίζεται σ' αὐτὸ τὸ νεοελληνικὸν πα-
ράγγελμα: τίποτε να μὴ γίνῃ, στὸ διάβολο
να πᾶνε ὅλα ἐὰν πρὸκειται να μὴν εἶμαι
«ἐγὼ»! Ὀνομαστικὴ ἐγὼ, γενικὴ ἐγὼ, δοτι-
κὴ ἐγὼ. . . Αὐτὸ εἶνε, φίλε μου, ἡ Ἑλλάς! Ἄλ-
λὰ σᾶς λέγω, θέλω να τοὺς βγάλω ἀπὸ τὴν
πλάνη ὅλους αὐτοὺς.

Τί ποτα δὲν ἐχει συμφωνη-
θῆ σ τ ὀ Π α ρ ῖ σ ι. Μέσα στὶς τόσες
του ἀσχολίες καὶ παρὰ τὴν ἀρρώστειά του, ὁ
κ. Γ. Καφαντάρης βρήκε τὸν καιρὸ να παρα-
κολουθῆσιν μερικὰς παραστάσεις τῶν παρισι-
νῶν θεάτρων, καὶ τὸ λέω πρὸς τιμὴν του,
ὅτι με τὴ δαιμονισμένη καλλιτεχνικὴ δσφρηση
που ἔχει, παρακολούθησε τὶς καλλίτερες παρα-
στάσεις τῶν θεάτρων πρωτοπορίας. Ὁ κ. Γ.
Καφαντάρης ἔχει τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ Ἑλ-
ληνος που ξέρει καὶ αἰσθάνεται τὸ παρελθόν
τῆς φυλῆς του ὅσο λίγοι. Φαντάζομαι ὅτι
νιθῶσθηκε σκεπτόμενος ὅτι στὰς Ἀθήνας, μὰ
πόλλῃ, τέλος πάντων, που ὑπῆρξε τὸ ἱστορικὸ
λίαν τῆς Ἑλλάδος, δὲν ὑπάρχει ένα θέατρο
που μορφεῖ να δείξῃ τὸ τρίτον, τὸ τέταρτον
τῆς καλλιτεχνικῆς προσπαθείας που γίνεται ἐ-
δῶ. Κ' ἐνὰ βράδι, γεμάτος ἀπὸ τὶς ἐντυπώ-
σεις αὐτῆς, μοῦ εἶπε πὼς ἔχει ἀποφασίσει να
ἰδρῆσιν ἔθνικὸν θέατρον τὴν Ἑλλάδα. Τοῦ ἀνε-
κοίνωσα τότε, ὅτι καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἶχα
τὴν πληροφορία ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδεί-
ας εἶχε σκεπθῆ κατὶ τέτοιο καὶ ὅτι μάλιστα
τὴν εἶχε καὶ ἡ «Comœdia» καὶ ὅτι μοῦ εἶχε ζη-
τήσει ἀκριβῶς τὴν γνώμη μου ἐπάνω σ' αὐτὸ.
Δὲν θά ἐπαναλάβω ἐδῶ τὰ ὅσα μοῦ εἶπεν ὁ
κ. Γ. Καφαντάρης σχετικὰ με τὶς ἐλπίδες
που στηρίζει στὴν προσωπικὴ μου δράση προ-
κειμένου για ένα τέτοιο θέατρο, θά πῶ μόνον
πόσο φάνηκε, ξέροντας καλὰ τὸν τόπο καὶ
τοὺς ἀνθρώπους, ἀπαισιόδοξος. Τοῦ εἶπα, δη-
λαδῆ, ὅτι θά ἐξῆ να λογαριασθῇ με κολοσσι-

—Καθόμαστε, γαμπρέ μου, νὰ πάρω ἓνα γλυκό; — Δὲν μπορείτε. Εἶναι μία παρὰ πέντε.—
Καὶ τί μ' αὐτό; — Μετὰ τὴ μία ἀπαγορεύονται τὰ... θεάματα.

ροῦμεν γ' ἀνακηρύξωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν στήλην. Τὸ πολὺ-πολὺ θὰ σᾶς ἐλέγαμεν ὅτι εἶναι ὁ Γκύξης, ἂν ἡ ἐρώτησίς σας μᾶς περιώριζεν εἰς τοὺς νεκρούς. Διὰ τὸ ἄλλο, θὰ σᾶς συστήσωμεν τὴν «Ἱστορίαν τῆς Τέχνης» τοῦ κ. Ι. Παναγιωτοπούλου, ἔκδοσις Ζηκάκη. — κ. Ι. Α. Νησί. Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐλάβωμεν ὑπὸ σημειώσιν ὅλα ὅσα μᾶς γράφετε,

ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι καὶ ἰδικαί· μας, ἀνεκπλήρωτοι ἀκόμη ἐπιθυμῶμαι. Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς γράφετε τὰς ἐντυπώσεις σας. — κ. Κ. Π. Κ. Θεογονίην, Γ. Π. Ἐνταῦθα. Ν. Α. Κέρκυραν, Μ. Α. Σάμον, Κ. Κ. (Ρ), Θ. Ἀφ., Θεμ. Εὐδηλον. Α. Κ. Ἐνταῦθα, Ε. Σ. Πύλον, Ε. Ζ. Ἐνταῦθα. Εἰς τὸ ἐρχόμενον, ἐλπίζομεν, θὰ ἔχετε ἀπάντησιν.